
EMILI CASANOVA/FRANCESC A. MARTÍNEZ

**LA GUERRA I LA PARAULA.
SOBRE ELS SERMONS
PATRIÒTICS EN VALENCIÀ
DURANT LA GUERRA DE LA
INDEPENDÈNCIA**

A) Les anàlisis i les reflexions contingudes en aquest article arranquen d'una troballa: dos sermons manuscrits predicats per un frare dominic, el Pare Raimundo Valcedo, als pobles d'Alcoi i Cocentaina, pel gener de 1809. Es tracta d'una prèdica encomanada per la Junta Suprema de València, organisme creat arran la invasió de les tropes napoleòniques, per a fer-li front i crear mecanismes de resistència. A més Junta nascuda amb clares tendències revolucionàries, de caire liberal, al seu si.

Els sermons, la seua textualitat i el seu discurs, seran interpretats des del punt de vista literari, lingüístic i històric. Però sobretot destacarem la seua importància textual. No és massa freqüent trobar elements narratius que, en el seu dia, serviren a l'expressió oral. La circularitat entre textualitat i oralitat a les acaballes de l'Antic Règim se'ns presentava, doncs, com una indagació inexcusable. A més, la conjuntura històrica en la qual els sermons varen ser predicats era força especial: la guerra i la revolució es barrejaven amb la paraula persuasiva. Caldrà per això aproximar-se a la constitució de qui encomanà l'encàrrec, la Junta Suprema de València, i als motius i explicacions que va tenir o va donar per utilitzar als frares, per a motivar l'enrolament dels camperols i artesans que anaven a escoltar-los en les files d'un exèrcit que havia de fer front als invasors.

1. 1808: GUERRA I REVOLUCIÓ: EL FRARE RICO I LA JUNTA SUPREMA DE VALÈNCIA

Comença, per sort, a considerar-se un lloc comú la impossibilitat d'estudiar la història contemporània marginant el paper de la premsa i la resta dels mitjans de comunicació. L'inici del procés revolucionari burgès i antifeudal espanyol, en 1808, donà peu que el concepte d'opinió pública començara a construir-se en la pràctica i que la llibertat d'impremta, abans fins i tot de ser sancionada per un decret de les Corts de Cadis, es convertira en operativa. L'eclosió periodística que va acompanyar a la ciutat que allotjava les Corts, però també a aquelles altres que, deslliurant-se de l'ocupació de les tropes napoleòniques, s'endinsaven en el clima revolucionari, és un tant paradoxal. Cal tenir present que, en començar la revolució, les taxes d'analfabetisme eren exactament les mateixes que el dia d'abans. La proliferació de periòdics no només s'adreçava al públic lletrat, sinó a aquell altre que havia assumit la necessitat d'informar-se a través de les vies de l'oralitat, tot i esdevenint oïdors de la lectura pública, de la socialització, de la premsa, com abans ho havien practicat respecte als plec de fil i canya o als col·loquis. Lectura i transmissió oral es barrejaren en un *totum revolutum* –mai millor dit– per a començar la construcció del públic, del públic polític, del ciutadà que, per altra banda, cobrava sanció jurídica en els decrets de les Corts o en la Constitució de 1812.

No calgué esperar que la invasió es consumara. Les primeres notícies sobre l'acció bèl·lica de les tropes napoleòniques precipitaren els esdeveniments:

Ciudad de Valencia a 23 de mayo de 1808: el episodio es típico, o debiera serlo. Lo testifica Vicente Boix: son las primeras horas del día; un grupo de personas se halla reunido en la plaza de las Pasas a la espera del correo; con éste llega la *La Gaceta de Madrid*; se confirma los rumores del levantamiento y represión del 2 y 3, deducidos de algunas disposiciones oficiales que se acaban de leer; la noticia se extiende por toda la ciudad; un *palleter* declara la guerra a Napoleón; dos días después, el 25, se constituye la Junta Suprema de Gobierno, la segunda de las que se van a formar en España tras la de Asturias del día 9. No es motín, es la revolución.¹

El text que manifesta la importància de la circulació de notícies i la matisa en funció de les distàncies entre centres emissors i centres receptors, conté una trampa. És un exercici del professor Enric Sebastià per a demostrar la importància de la premsa a les acaballes de l'Antic Règim, però també per a endinsar-se en la lectura social i la utilització política de la premsa. En efecte, la successió d'esdeveniments tal com està narrada, pertany a l'historiador vuitcentista Vicent Boix i és falsa: producte d'una apressada lectura de la premsa contemporània als fets. Boix acudí al *Diario de Valencia*, el diari aparegut a València l'any 1790, i s'adonà que no hi havia notícies

1. Enric Sebastià, «Prólogo. El periódico en la investigación histórica», en Antonio Laguna Platero, *Historia del periodismo valenciano. 200 años en primera plana*, Generalitat Valenciana, València, 1990.

sobre la constitució de la Junta Suprema de Govern ni el dia 25 ni el 26 de maig. Per això va inferir que el públic valencià no s'assabentà dels esdeveniments del 2 i 3 de maig a Madrid fins que no arribà la *Gaceta de Madrid*, molts dies després. L'avalot local, vist així per Boix, va ser una revolta espontània, amb un heroi local extret del poble menut, el Palleter, dispost a encapçalar-la. Un motí patriòtic i romàntic.

Una lectura més acurada del *Diario de Valencia* modifica radicalment el plantejament. Des del suplement del 7 de maig aquest diari donava notícia quotidiana del que estava succeint a Madrid, on la revolta antifrancesa havia estat força reprimida. Només les vespres de l'alçament de la Junta Suprema de Govern a València, les informacions desapareixen del *Diario*. «Sin embargo –afirma Sebastià–, estos cuatrocientos titulares de la suscripción, cuya posición social privilegiada hubiera hecho impensable que conocieran automáticamente la información veinte días después de producida, podían estar interesados en tomar posición frente a ella y frenar provisionalmente su difusión. Eran noticias susceptibles de alterar las estructuras sociales. Con todo, la información no podía ser bloqueada por mucho tiempo, rebasando el marco estricto del destinatario. Avalada por el *Diario*, la noticia en una Valencia iletrada se transmite amplificadas, dramatizadas, a través de lo que los criados han oído de sus señores, de lo que infieren del confesionario o de enfurecidos y temerosos púlpitos, del terror de quienes intuyen en las bayonetas de Napoleón la misma revolución».²

Com s'encarregà de posar de manifest Manuel Ardit, darrere l'expressió de la insurgència popular del dia 23, encapçalada per líders com el Palleter o per frares com Martí o Rico, hi havia un grup revolucionari, de caràcters plenament burgesos, que actuava en l'obscuritat des de molt de temps enrere i que estava perfectament assabentat del que estava succeint: només calia llegir el *Diario de Valencia*, sense esperar a la *Gaceta de Madrid*. Aquest grup revolucionari, membres del qual havien ja pres part en la revolta antifeudal de 1801, estava compost pels germans Bertran de Lis –comerciants i banquers–, per Marià Rubio i el seu fill Narcís –el primer empresonat arran l'avalot de 1801–, el metge Vidal, el militar Moreno, el frare Rabanals, Pere Rinón i altres que, com els anteriors, s'anomenaven *patriotes*. De fet, aquest grup havia reclutat una tropa de més de 300 llauradors de l'Horta i esperaven l'evolució dels esdeveniments, almenys des del Motí d'Aranjuez. «En esclatar la revolta popular –diu Ardit– es posaren en contacte amb el P. Rico i l'organitzaren amb la finalitat de promoure la creació d'una Junta, portar a cap el reclutament i armar el poble. Donada la postura equívoca de les autoritats de l'Antic Règim, planejaren un cop de força: la presa de la Ciutadella. Aquesta fou assaltada pel poble de la ciutat, després d'obtenir per la força les claus del capità general, fou desarmada la guarnició i es reclutà una milícia popular. Era el dia 24, i per la vesprada s'organitzà la Junta que devia assumir el govern del regne: hi entraren a formar part els membres del grup dels Bertran, els capitans general i *Real Acuerdo*, l'arquebisbe i d'altres patriotes. Aquest compromís amb les autoritats de

2. *Ibidem*.

l'Antic Règim faria perillar més tard la marxa de la revolució, però el dia 24 prevalgué el criteri moderat contra el dels qui proposaven llur eliminació».³

Per l'octubre de 1808 la Junta Suprema de Govern va sentir la necessitat de donar notícia i avalar la trajectòria del Pare Joan Rico, un dels líders populars del dia 23 i, sobretot, l'individu de què es valgué la Junta per a fer-se amb el control de la situació.⁴ Es publicà un fullet que tingué ampla circulació. Allí es diu, sobre els fets del dia 23, «que el P. Fr. Juan Rico, a nombre del Pueblo Valenciano, y llevando sólo su voz, se presentó en el Real Acuerdo, a que asistieron extraordinariamente el Señor Conde de Cervellón y el Intendente Corregidor, con la solicitud de que se proclamase a nuestro legítimo Soberano FERNANDO SÉPTIMO (...), se declarase guerra al Emperador de los Franceses, y no se admitiese en esta capital orden alguna dimanada de los Subalternos de aquél en Madrid, y que todo esto se manifestase por medio de Bando público el mismo día 23 de Mayo de este corriente año de 1808, primer día de nuestro feliz movimiento (...)».

La tasca de Rico, a continuació, es desenvolupà en dos fronts. Un, com hem vist, el de complir els desigs de mobilització –proclamar Ferran VII, fer front als francesos–; l'altre, el de frenar una insurrecció popular que podia anar molt més lluny del que el grup de patriotes comandat pels Bertran de Lis podia desitjar: «Que para calmar la horrorosa conmoción que fermentaba a toda prisa en esta Capital y sus Cuarteles de fuera, conmoción que amenazaba ya a las autoridades constituidas (...) pensó él el primero que se crease una Junta Suprema de todas las clases y estados de la Capital (...). Dicho gran proyecto (...) lo propuso al Real Acuerdo en el 25 de Mayo por la mañana, y lo admitió y celebró con el mayor entusiasmo; en la tarde del mismo se instaló esta augusta Asamblea (...)».

La formació de la Junta no tancava els perills que per a les autoritats de l'Antic Règim i fins i tot per al grup de la burgesia revolucionària local, tenia la revolta popular. La manifestació revolucionària de la menestralia i les classes jornaleres de l'urbs era entesa com un vector de radicalització. Uns volien matar-la d'arrel; altres guiar-la i utilitzar-la en profit propi. Per això al fullet que la Junta edità sobre Rico es diu: «Que no ha habido en esta Capital motín alguno, alboroto o desorden, a que con el glorioso objeto de impedir toda desgracia o efusión de sangre, no haya acudido el primero, ya movido de su solo zelo, en los primeros días del movimiento, o ya por comisión y encargos verbales de la Junta Suprema (...) y que en el único en que su zelo no tuvo por desgracia el buen éxito que se proponía, fue el de la desastrosa muerte de D. Miguel de Saavedra, salió con las manos heridas (...) por el conato y anhelo de defender a aquel Caballero (...)».

En la tasca del pare Rico –i de la Junta– per arrossegar els sentiments populars cap a la lluita organitzada contra l'enemic intrús, però també per apuntalar el procés revolucionari, calia també cercar elements comunicatius. Així Rico:

3. Manuel Ardit, *Els valencians a les Corts de Cadis*, Rafael Dalmau editor, Barcelona, 1968, pp. 7-8.

4. *Relación de los méritos y servicios contraídos por el R.P. Fr. D. Juan Rico, Teniente Vicario general del Ejército del Reyno de Valencia, en defensa de nuestro Soberano y de la Patria, desde el 23 de Mayo hasta el 16 de octubre del año 1808*, sense peu d'imprensa, però signat en nom de la Suprema Junta de Govern del Regne de València per Pablo Rinón (comissari ordinador i secretari de la Junta) i Narcís Rubio (comissari de guerra i secretari de la Junta). En A.R.V.: *Fons Família Calatayud-Enríquez de Navarra*, 100-10.

(...) contribuyó qual otro alguno en su principio a inflamar y electrizar a favor de la Religión, el Rey y la Patria, la bizarra juventud de esta Capital y su huerta (...) la Junta Suprema del Reyno le nombró por aclamación Teniente Vicario General de los Ejércitos y Plazas del mismo; en cuyo cargo (sin omitir su continua asistencia en la misma como vocal...) ha trabajado incesantemente, ya en proveer y nombrar para nuestras Divisiones Sacerdotes idoneos o de providad (...), ya por fin citando y obligando por comisión especial del gobierno a todos los individuos de las Comunidades seculares y regulares de Valencia para el importante servicio de preparar y hacer los cartuchos para el Ejército en la Ciudadela de la misma.

Aquesta és la vessant que ara ens interessa particularment. La Junta buscava clergues i frares idonis per a difondre els principis de la Religió –en nom de la qual s'intentava convertir la guerra en guerra de religió–, el Rei –un Ferran VII que era una incògnita– i la Pàtria, terme aquest especialment rellevant: situat en la tradició il·lustrada. La pàtria –d'on ix l'apel·latiu de *patriota* per a designar els liberals revolucionaris– era una apel·lació a la societat civil, a la conversió del súbdit en ciutadà a través de la seua autoredempció, és a dir, a través de la seua presa de partit per un model polític que legitime la participació i la seua acció. El concepte de *pàtria* tindrà el seu correlat en el de *nació*: aquest terme, que fins aleshores significava el que la seua etimologia indica, és a dir la pertinença a un determinat indret per raó de naixement, es carregarà de significació política.

La Junta, doncs, difondrà a través dels clergues els grans principis del nou llenguatge polític. La pregunta que cal fer-se és si aquests, que en un principi formen part d'un dels estaments privilegiats de l'Antic Règim, es trobaran disposats a apostar pel que això significa.

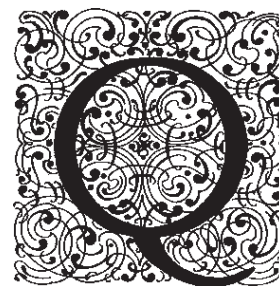
Per la seua banda, el mateix Rico es va oferir a la Junta de València per marxar a Catalunya a predicar la guerra contra el francès. La Junta no admeté la suggerència, perquè Rico era un home massa important a València. En lloc seu envià un frare, Antoni Aznar, del mateix orde, mentre que se li conferia la missió a Rico d'obrir tota la correspondència que arribava a València o d'actuar d'antídoto davant l'aparició d'alguns frares de galvanitzaven l'opinió popular tot intentant radicalitzar-la: quan el canonge de Sant Isidre, Baltasar Calvo, es presentà a la ciutat, «con el funesto proyecto de aniquilar a las Autoridades constituidas (...) y poner en combustión todo el Reyno», Rico lo desautorizó ante el Pueblo y lo obligó a presentarse ante la Junta, que lo confinó en Mallorca». Com que Calvo havia ja «seduït» a les divisions de l'exèrcit que operaven a Castelló de la Plana, comandades pel coronel Vicent Moreno, la Junta envià Rico perquè apagara «la llama que los viles agentes de Calvo tenían el encargo de atizar».

Fins i tot, quan les tropes del mariscal francès Moncey s'acostaven a València, la Junta va comissionar Rico perquè fortificara i defensara el pas de les Cabrilles. No només s'avaluaven els seus dots militars, sinó la seua capacitat de lideratge sobre les tropes voluntàries. Rico no pogué defensar aquesta posició, perquè comptava amb pocs

efectius, «doscientos soldados en línea, los precisos artilleros para tres cañones y hasta tres mil paisanos sin disciplina». Retirà la seua posició a Bunyol el 23 de juliol de 1808 i des d'allí tornà a València, que prompte es va veure assetjada. De nou la vessant propagandística de Rico va reeixir: es convertí en l'impulsor de les proclames, discursos i sermons que servien per a contrarestar la propaganda que llançaven els francesos, tendint a fer creure que la Junta anava a capitular.

La història del frare Rico ens ajuda a entendre el paper dels líders d'opinió, no tan espontanis com sembla a primera vista, sobre una població assetjada per un exèrcit invasor i situada davant una tessitura revolucionària. Hi ha, però, més documents aclaridors. Com ara el fullet editat a València en 1808 sota la signatura de Joan Baptista Pardo, en nom de la Junta Suprema, on es convida la *nació* a aixecar-se contra la perfídia i els intents d'esclavitzar-la per part dels «francesos». La retòrica de la col·lectivitat nacional que ha de recórrer a l'autodefensa front a l'agressió exterior es concreta en una sèrie de mesures a prendre, que tracten d'implicar tothom, i que val la pena repassar:

1. Sea lo primero evitar toda acción general y convencerse de los peligros gravísimos (...) a que nos expondríamos en ella (...).
2. *Nos conviene pues una guerra de partidas, de embarazos, de consumir los Exércitos enemigos por falta de víveres, de cortar puentes, hacer cortaduras y demás en los puntos que convenga, y otros medios semejantes. Convida a ello la situación de España, sus muchos montes y desfiladeros que ofrecen éstos, sus ríos y arroyos, la colocación misma de las Provincias para hacer esta guerra con felicidad.*
3. Es indispensable que cada Provincia tenga su General de conocidos talentos (...) y que por último cada uno de los Generales tenga baxo su mando Oficiales de mérito, y especialmente de Artillería e Ingenieros.
4. Como la unión convinada de los proyectos sea el alma de toda empresa bien concertada (...) parece indispensable que haya tres Generalísimos, y que éstos se entiendan entre sí; a saber: Uno que mande en los quatro Reynos de Andalucía, Murcia y Extremadura baxa. Otro en Galicia, Extremadura alta, Castilla la vieja y nueva y León. Otro en Valencia, Aragón y Cataluña, señalándose uno particular de mayor crédito para Navarra, las Provincias Vazcongadas, Montañas, Asturias, Rioja y norte de Castilla la vieja (...).
5. Cada uno de estos Generales y Generalísimos formará Exército de tropa veterana y paysanage reunido (...).
6. Madrid y la Mancha (...) necesitan un especial General (...). Su único intento ha de ser embarazar a los Exércitos enemigos (...).
7. Los Generalísimos del Norte y Levante cerrarán las entradas de las Provincias de su mando, y vendrán al socorro de la que ataquen los enemigos, para evitar en quanto sea posible todo saqueo (...).
8. El destino del General de Navarra, Vizcaya y demás de este punto es el más importante de todos (...). Su empeño ha de ser todo cerrar la entrada de España a nuevas tropas Francesas, y fatigar y destruir los que de España vuelvan a Francia por aquel punto (...).
9. (...) será muy conveniente que los Generales y Generalísimos publiquen y esparzan freqüentes Proclamas en los Pueblos, y exciten su valor y lealtad, mostrándoles que todo deben temerlo de la perfidia horrible con que los franceses han obrado con toda España, y hasta con su rey FERNANDO SÉPTIMO, y que si nos dominan, hemos perdido todo,

Reyes, Monarquía, bienes, libertad, independencia y Religión; y que por lo tanto es preciso sacrificar bienes y vidas en defensa del Rey y de la Patria (...).

10. *Se excitará a todas las personas instruídas de las Provincias a que trabajen, imprimen y publiquen continuos discursos breves para conservar la opinión pública y el ardor de la Nación, con los cuales refuten esos infames Diarios de Madrid, que la vileza del Gobierno pasado ha permitido y permite dar a luz en Madrid Mismo, y que ha hecho circular, manifiesten sus falsedades y perpetuas contradicciones, cubran de oprobio a los miserables autores de esos Diarios, y alguna vez extiendan sus reflexiones a esos charlatanes Gazeteros Franceses hasta su Monitor; y descubran y hagan públicos a la España y a toda Europa sus mentiras horribles y sus elogios venales, que sobrada materia dan a ello (...).*

11. *Se cuidará de hacer entender y persuadir a la Nación que libres (...) de esta cruel guerra (...) y restituido al Trono nuestro Rey y Señor FERNANDO SÉPTIMO, baxo él y por él se convocarán las Cortes, se reformarán los abusos, y se establecerán las leyes que el tiempo y la experiencia dicten para el público bien y felicidad; cosas que sabemos hacer los Españoles (...) sin necesidad de que vengan los viles Franceses a enseñarnoslo (...).*⁵

Com és evident aquest document, excepcional, és la guerrilla i la propaganda bèl·lica teoritzades. Es defineix l'estratègia: cal evitar l'enfrontament directe. S'avaluen els mitjans: cal recórrer a la mobilització parcial i a la propaganda, tot plegat per a desactivar l'enemic. I es proposa el futur: en alliberar la Nació, hi haurà Corts, es reformaran els abusos, tots seran iguals davant la nova llei... En una expressió: guerra i revolució.

2. VELS MITJANS DE COMUNICACIÓ, NOUS REPTES COMUNICATIUS: EL SERMÓ

5. *Previsiones que convendrá se tengan presentes en las varias provincias de España en la necesidad en que han puesto á éstas los Franceses de oponerse a la posesión injusta y violenta que pretenden tomar del Reyno los Exércitos de aquellos*, Valencia, Joseph Orga, 1808 (se hallará en la librería de Manuel López, plaza del Beato Ribera), folleto de 4 pp. En A.R.V., *Fons Familia Calatayud-Enríquez de Navarra*, 100-16.

6. Gérard Dufour, «Estudio preliminar y presentación» a *Sermones revolucionarios del Trienio Liberal (1820-1823)*, Institut de Cultura Juan Gil-Albert, Alacant, 1991, pp. 7-57.

«Salimos ocho dominicos; me tocó el Condado de Cocentayna y Alcoy; así este sermón y el siguiente están predicados en ambos pueblos en Enero de 1809». Heus aquí el resultat dels desvetlaments del frare Rico. Els clergues, des de mitjan 1808, eixien de València –on els convents i monestirs proliferen– per a predicar sermons patriòtics en els pobles encara no ocupats pels francesos. Portaven l'aval de la Junta Suprema de València, el poder alçat contra les autoritats de l'Antic Règim i contra el govern intrús. El seu fusell és la paraula. Tot i que els continguts són novetat, el suport no ho és tant.

El sermó ha estat definit com el més gran *mass-media* de l'Antic Règim. Potser a tot arreu, però especialment als regnes hispànics. En primer lloc, perquè l'índex d'enquadrament clerical de la població espanyola era molt alt: «dejando aparte la “Babilonia moderna” que fue Madrid, Barcelona, Sevilla y Cádiz, cuya población se situaba alrededor de los 100.000 habitantes, las parroquias representaban núcleos lo suficientemente reducidos para que todos pudieran conocerse y los clérigos pudiesen atender (y en su caso vigilar) debidamente a todos y cada uno de sus feligreses».⁶

Anar a missa i escoltar els predicadors que en temps de Quaresma o d'altres oferien els seus sermons era una autèntica obligació, reforçada per l'omnipresència de la Inquisició. En segon lloc, també, perquè el sermó era plat de gust per a molts: «los actos

religiosos eran también actos sociales (piénsese en la antigua expresión ‘vestidos de cristianar’) cuando no auténticos espectáculos. (...) Y no hay que olvidar tampoco que el sermón podía provocar auténtica satisfacción entre los oyentes cuando el estilo del predicador correspondía a sus esperanzas». A propòsit, Dufour cita l’entusiasme que provocaren a la ciutat de València els sermons que en 1787 hi va predicar el conegut –per reaccionari– Fray Diego de Cádiz.

En efecte, una població majoritàriament analfabeta, que només podia gaudir dels romanços i els col·loquis populars quan els escoltava en boca d’altres, trobava una oportunitat per a l’esbarjo o esplai en admirar un bec d’or narrant les excel·lències de la Cort Celestial. Esplai i adoctrinament, és clar, perquè els predicadors passaven estrictes controls abans de rebre el *placet* que els permetia dedicar-se a la prèdica.

Malgrat tot, molts clergues predicadors, a les acaballes del segle XVIII i principis del XIX, tot i que pertanyien a un estament privilegiat, no es reconeixien en l’escala del privilegi. Eren clergues il·lustrats, dels que intentaven demostrar l’existència de la Santíssima Trinitat fent ús del teorema de Pitàgoras. Molts eren fills d’emfiteutes rics i s’havien fet clergues perquè era una via –i n’hi havia molt poques en la societat feudal– de mobilitat social ascendent. En tot cas, conservaven les preocupacions pròpies del seu origen social, moltes de les quals de caire antisenyorial, o se’n feien eco.

És per això que podem entendre la participació d’una part del clergat, a partir de 1808, en el procés revolucionari, tot i reconvertint les seues prèdiques en sermons revolucionaris. Eren la minoria. La major part de la clerecia, o predicava la submissió –sobretot el clero secular–, o s’alçava contra els francesos perquè aquests seguien una política manifesta contra els ordes religiosos, fills com eren de la Revolució. Els decrets de Chamartín de desembre de 1808 i d’agost de 1809⁷ suprimiren les dues terceres parts d’aquells òrdens i el Tribunal del Sant Ofici. Per això trobarem molts individus del clero regular prestant-se a les incitacions de les Junes Governatives.

Com encertadament afirma Dufour, «el púlpito se había transformado pues en tribuna, y a la guerra a secas que libraron los patriotas a los franceses y afrancesados, se superponía una auténtica guerra teologal entre los que predicaban la sumisión a los designios de la Providencia y los que llamaban a la Cruzada contra los impíos». Els dominics que predicaren a Cocentaina i Alcoi formen part d’aquesta segona fornada. A València, però, existiren també els primers, els clergues seculars afrancesats o, per passiva, profrancesos.

Els clergues afrancesats, eventualment, també utilitzaren el sermó per a propagar la seua posició davant la invasió i la guerra.⁸ En 1820 es va jutjar a València el canonge Dr. Dn. Pascual Fita, de l’Església Metropolitana de València,⁹ «en razón de supuestos excesos en su conducta política, durante la dominación francesa y de un sermón que equivocadamente se dice pronunció en dicha Metropolitana Iglesia el domingo de Ramos del año 1812». Tenia el canonge, en el moment del judici, setanta anys i s’havia passat els cinc últims a la presó, després d’haver-li sigut embargats els béns i condemnat

7. *Gaceta de Madrid*, 20 d’agost de 1809.

8. Continua sent indispensable Miguel Artola, *Los afrancesados*, Alianza, Madrid, 1989.

9. A.R.V.: *Varia*, caixa 50, expedient nº 12.

per sentència dictada per l'Alcalde Major de la ciutat de València, el jutge Simeón Solves, per «adicto y partidario al Gobierno Intruso». En el judici de 1820 l'advocat defensor de Fita, Antonio Ximeno, no negava la condició d'afrancesat del seu defensat, però recordava que les competències del *Gobierno Intruso* només s'adreçaven «a ramos de Hacienda, Náutica, Táctica Militar, política, etc.; de lo que resulta poder ser qualquiera adicto a los invasores en alguno de los (...) ramos que no se oponían a la patria, ni a la libertad Española, sin ser criminal».

Sembla clar que, amb els arguments d'aquesta defensa, la sentència anava a confirmar-se. Fita havia predicat un sermó pronapoleònic en ocasió de l'entrada dels francesos en València: arribà a comparar Napoleó amb la resurrecció de Jesucrist.

En definitiva, de la mateixa manera que a la guerra i la revolució que caminen de la mà entre 1808 i 1814 es barregen posicions polítiques molt diverses –afrancesats, absolutistes resistents, patriotes liberals, etc.–, entre l'estament clerical es dona també la diversitat, en funció de la pertinença al clergat secular o regular, o en funció de l'origen social dels clergues.¹⁰

3. EL VOCABULARI D'UN PATRIOTISME INVENTAT

La lectura dels sermons predicats a Cocentaina i Alcoi en gener de 1809 pels dominics delimita perfectament un dels perfils de la clerecia durant la primera situació revolucionària espanyola. Es tracta de frares, clergues regulars que veuen els seus privilegis somoguts pels decrets del govern *intrús*. A més, l'orde dels Dominics havia estat un dels més afectats pels decrets d'exclaustració i nacionalització dels bens. Per tant, no és gens estrany que apareguen com a fidels servidors dels manaments de la Junta de València i de l'estratègia, encomanada en primera instància a Rico, de predicar la *croada*. En els seus sermons no trobarem, però, indicis o plantejament de caire revolucionari, com els que hem vist en les proclames de la Junta, que fiaven en el futur l'eliminació dels abusos i la igualació de tots els ciutadans davant la llei. El que trobem són apel·lacions contínues a una guerra de religió, en la qual es presenta l'enemic francès descristianitzat, mentre es qualifica els oïdors dels sermó com a portadors de les essències del catolicisme: «Feliz y dichosa España, que oprimida de treballs, acosada de traïdors y rodada per totes vandes de enemics, conserves encara en lo teu poble, en la chent de michana esfera y en los Ministres del Altar, pura y neta la fe que heredares de tons abuelos. Dichosa, dic, una y mil voltes, pués encara ogüen la machor part dels teus fills en gust y sant entusiasme aquelles veritats cathòliques. Més pot Déu que el diable, la nostra fe pot ser perseguida, mes no destruhida, el Imperi de Jesuchrist és etern al revés de tots los imperis de la terra que pasen lo mateix que el fum, que se'n va y no torna».

Nogensmenys, hi ha als sermons dues concessions al llenguatge del nou patriotisme que s'inventa a cada colp de resistència antifrancesa, a cada colp de conversió del conflicte en guerra d'alliberament nacional. La primera és la llengua emprada: una

10. Té interès sobre la qüestió: María José Villaverde, «La propaganda a través de la Oratoria Sagrada: los sermones burlescos» a *El Jacobinisme. Reacció i revolució a Catalunya i a Espanya, 1789-1837*, Universitat Autònoma de Barcelona, 1989, pp. 471-487.

transcripció del valencià col·loquial, el que probablement utilitzaven quotidianament, de portes endins del seu convent, la major part dels predicadors. És una concessió a l'auditori i a la comprensió; gens usual, però. La missa es feia en llatí; la prèdica en castellà, habitualment, excepte els dies de Sant Vicent. El clergat venia servint als elements de centralització de l'Estat Absolut, empentats per la monarquia borbònica des de principis del segle XVIII. L'objectiu en 1809, però, no és el de la substitució lingüística, ni el de l'aculturació, sinó el de la mobilització. Cal convertir les classes populars en soldats de la religió, ni que això signifiqui saltar-se els manaments de la Llei de Déu: «NO ÉS MILLOR MORIR EN CAMPAÑA Y VEURE SI EL PODEM MATAR A D'ELL QUE ESTAR-SE MANO SOBRE MANO MIRANT COMMATA Y CAUTIVA ALS NOSTRES CHERMANS?».

Com és ben sabut, l'alçament contra l'invasor es va veure acompanyat des dels inicis amb crides a les armes, efectuades per la pràctica totalitat de les Juntes. Com ha observat Esteban Canales, es confiava inicialment en l'èxit d'aquestes crides i en el fet que l'exaltació inicial ompliria les files dels exèrcits que s'intentava configurar. La Junta de València, com hem vist, no és una excepció a aquest panorama general. Ara bé, «cuando la oleada de entusiasmo fue cediendo ante la continuidad del esfuerzo requerido y la necesaria participación en las labores agrícolas de los meses de verano, comenzaron a aparecer las resistencias».¹¹ Les crides operaven sobre una població majoritàriament camperola que, per molt entusiasmada que es sentira, posava per davant la necessitat d'acudir a les tasques agrícoles i mirava, tradicionalment, de reüll els alistaments a l'exèrcit. Cal tenir present que el sistema de quintes es coneixia ja aleshores com *l'impost de sang* –era força impopular– i que una mobilització tan general com la intentada en 1808 es feia per a nodrir les files d'un exèrcit de proporcions desconegudes fins aleshores.

Per això, la principal preocupació de les autoritats resistents prompte esdevingué la dificultat de l'allistament militar i, tot seguit, l'evitació de les molt freqüents desercions. Aquestes autoritats, a més d'establir disposicions legals extremadament dures contra eixes desercions, intentaren també la via de la convicció i, per a fer-ho cercaren la col·laboració dels eclesiàstics.

Els problemes en l'àmbit de la conscripció militar ens ajuden a entendre, també, el fenomen de la guerrilla i la freqüència amb què els frares encapçalaren partides. La Junta de València ja les havia proposades en 1808, com hem vist. Però la seua virtualitat no era només estratègica. Cal tenir present que els joves camperols podien entrar i eixir de la partida guerrillera en funció dels cicles i ritmes agraris, cosa que no podien fer com alistats de l'Exèrcit. Cal tenir també present que la ràbia i la desesperació dels frares, del clergat regular, anà incrementant-se quan l'ocupant procedí a la desamortització dels béns eclesiàstics:¹² els frares predicadors de gener de 1809 pogueren, perfectament, esdevenir frares trabucaires en 1812. I si no ells directament, sí els seus companys d'orde religiós: els dominics de Carlet, per posar un cas, en veure's exclaustats i

11. Esteban Canales, «La deserción en España durante la Guerra de la Independencia» en *El Jacobinisme. Reacció i revolució a Catalunya i a Espanya, 1789-1837*, Universitat Autònoma de Barcelona, 1989, pp. 211-230.

12. Vegeu al respecte José Manuel Rodrigo Valero, «Sagunto durante la ocupación francesa (enero 1812-julio 1813). La Delegación de Bienes Nacionales de Murviedro», *Braçal*, 3 (1990), pp. 47-55. També J. Mercader, «La desamortización en la España de José Bonaparte», *Hispania* (1972).

desamortitzats, encapçalaren partides guerrilleres compostes per joves camperols de Carlet, l'Alcúdia, Benimodo o Catadau. Sembla que la presència de frares al front de partides guerrilleres és directament proporcional a la incidència de les lleis d'exclaustració i desamortització franceses sobre els òrdens a què pertanyen.

La segona concessió a les circumstàncies que apareix en els sermons que ací tractem és l'ús intensiu del terme *Espanya* i del seu derivat *espanyol*. Un nou vocabulari polític s'estava construint i no caldrà esperar a la reunió de les Corts de Cadis (1810-1814) per conèixer alguns dels seus elements.¹³ Fins 1808 els reis de la monarquia hispànica no eren reis d'Espanya: eren reis de Castella i de Navarra, comtes de Barcelona, senyors de Biscaia, etc. Només molt esporàdicament en temps de Carles III, alguns gravats al·legòrics o representatius de la figura del monarca s'acompanyaven amb el rètol de rei d'Espanya. Com en tants altres extrems, la Il·lustració anticipava elements del liberalisme. *Espanya, espanyol*, no era un terme més, sinó un nou concepte polític, la materialització de la pàtria i de la nació, l'àmbit polític que definia la territorialitat, però també la condició ciutadana dels seus membres.

L'*Espanya* que construeixen els sermons dels dominics valencians en 1809 és la de la mitologia liberal: la que no té història, sinó essència; la que es fa en la lluita contra el *moro* o contra el francès; la que reïx quan escolta els requeriments de la providència. En definitiva, és la construcció del mite nacionalista que sostindrà l'estat-nació per tot arreu d'Europa, arran les revolucions burgeses. «Y sinó Barcelona, Madrid, Cuenca, Pamplona parreu ya! A on vaix? Per a què és menester anar tan llunt? No tenim aí eixos pobles del nostre reyne de València per aon pasà el eixèrsit de Moncey, deixant els mateixos rastres llastimosos que tots los demás exèrsits han pasechat la Spaña?», diu un dels sermons. El Regne de València queda així equiparat en la seua pertinença a una nova realitat política, Espanya, a Barcelona o a Pamplona, que ja no són les capitals d'un Principat o d'un Regne, sinó ciutats d'un estat. L'altre sermó encara diu més: «Vaix a probar que en esta santa santíssima revolució de España s'a extés ya la dreta del señor, per a que ella siga la sepultura de los francesos (...)» o «Feliz y dichosa España que entre totes les nacions de la Europa que acomeses com tu, per la caterva de asesinos, lladres, ateistes del gefe Napoleón, s'an deixat dominar de ells (...)». Espanya, definitivament, era una nació; més, la nació de Crist en la terra: «Els Països Baixos, la Olanda, Dinamarca, Prússia, Alemània e Ytalia permeten viure a cada u en la lley que bullga, sols en lo civil s'a de conformar en los que governen. De aí és que les astúcies e intrigues diabòliques de Napoleón han tengut un gran efecte en ells, y ha conseguit triumfos molt grans y molt profitosos per a d'ell; perquè a cada u li ha parlat en la segua llengua, en cada província s'a fet de aquella rellichó que sabia que tenia més séquit; (...) però en España no nos pot parlar en estes llengües perquè ni les entenem ni bolem entendre, y si acàs bolguera parlar en la nostra llengua cathòlica, si volguera dir-nos que era cathòlic com u ha pretés y s'a esforzat a persuadir-nos, no el creuríem».

13. A. Moliner Prada, «Revolución francesa y liberalismo español. Aproximación al vocabulario político de 1808», a *El Jacobinisme. Reacció i revolució a Catalunya i a Espanya, 1789-1837*, Universitat Autònoma de Barcelona, 1989, pp. 387-405.

Finalment, en alguns passatges, pocs, però molt significatius, es combina l'esment a la pàtria catòlica, amb la identificació dels qui han d'actuar com a catòlics i com a patriotes i, a la fi, beneficiar-se de l'empenta antifrancesa: «Millor, millor conegueren les tegues intencions els llauradors y artesans del meu reyne que no els que són o es tenen per hòmens grans». Llauradors i artesans, a Cocentaina i a Alcoi, són els destinataris dels missatges.

Clar que no sempre el públic receptor es troba tan fèrriment enquadrat en les estructures eclesiàstiques com aquell al qual s'adreçaven en 1809 els dominics valencians. A les ciutats hi havia grups de menestrals o de professionals independents formats en criteris deistes o, simplement, poc vinculats a les estructures eclesiàstiques. La proclama revolucionària o la crida patriòtica també s'adreçava a ells, encara que sovint a través de subterfugis. Un bon exemple es la *Proclama impresa en Madrid a pesar de la vigilancia de nuestro opresor, y repartida entre el Ejército Francés por zelo patriótico de un buen Español*, proclama¹⁴ que, amb la corresponent llicència, es va editar a València en 1808 per l'impressor Josep de Orga i es venia en la llibreria de Manuel López, a la Plaça del Beat Ribera. Havia estat realment editada prèviament a Madrid o era una forma d'acostar-se a determinats segments de la població urbana. Es tracta d'un full imprès a dues columnes, la de la dreta en francès i la de l'esquerra en castellà:

Los españoles a los Franceses

Franceses: Vuestro amigos y vuestros hermanos los Españoles os llaman para defender la común causa y libertar a Europa de la esclavitud del tirano Bonaparte: ese extranjero, que os manda con desdoro y afrenta de la misma Francia, no contento con haber derramado vuestra sangre en el Norte, Alemania e Italia, que para saciar su ambición, y colocar en el Trono a su familia, ha sellado hoy su infamia con la traición, y el engaño más abominable: como amigos y fieles aliados os ha conducido a España, y como tales habéis encontrado la amistad, la franqueza y la confianza: una unión estrecha formaba los lazos más agradables a nuestros corazones, y mientras tanto el tirano proyectaba la baxeza y la maldad mas execrable: vosotros, ignorantes de lo que pasaba, esperabais con afán y anhelo ver la felicidad de la España, según los deseos que os animaban; pero ¡qué horror e indignación no os habrá causado ver la felonía con que el malvado ha seducido al joven Monarca, que fiado en su amistad y alianza corrió precipitado a sus brazos para estrechar más y más los vínculos que nos hermanaban! ¿Qué sentimiento no debe causaros el ser instrumento del tirano para ofender y matar a vuestros amigos y aliados? ¿Cómo podréis sin dolor sacar la espada para atravesar el pecho de quien os trató como hermanos? ¿Vuestro valor, generosidad y nobleza podrán acaso apoyar tal infamia? No, Franceses, no; los Españoles no os creen de ella capaces. Venid, venid pues a alistaros baxo nuestras banderas y ellos os pondrán a salvo: el amor y fraternidad unirá nuestros corazones, y esta unión agradable os libertará de la esclavitud, y os dará la paz, que no os han dado las victorias del tirano.

L'interessant és que ací ja no tots els francesos eren uns heretges, ni uns descristianitzats, poc menys que desnaturalitzats. També molts d'ells havien segut seduïts pel Gran Seductor, Napoleó.

14. A. R.V.: *Fons Família Calatayud-Enríquez de Navarra*, 100-17.

Aquest discurs, imprés –no pot oblidar-se–, dirigit als lletrats, marca distància respecte a la tradició oral del sermó pensada per a un auditori il·letrat. I és que molts comerciants, professionals, menestrals, etc. –alfabetitzats alguns– podien haver sintonitzat amb les grans paraules de la revolució francesa; molts podien haver participat en la revolta antifeudal de 1801; molts podien fer seus els grans principis de què les tropes napoleòniques eren portadores. Una llei per a tots –el *Code* napoleònic–, llibertat –de comerç, d'indústria–, ...fraternitat: un imperi de germans. «Franceses: Vuestros amigos y vuestros hermanos los españoles (...)».

Els esforços persuasius durant la guerra anaven a tenir molts i diversos promotors, i en tots els bàndols en conflicte. Però el que ací ens interessa és que pràcticament tots eren conscients que s'adreçaven a un auditori sociològicament heterogeni i cercaren elements diferenciadors en l'àmbit oral o en l'estratègia lletrada. Els frares dominics que predicaren els sermons que donen suport a aquest treball formen part d'un conjunt molt més ample. Ells coneixien el destinatari, camperols i artesans, i adaptaven la llengua emprada, el seu nivell de llenguatge i les claus del seu discurs, per intentar convergir amb les preocupacions i les cabòries del públic. L'oral era una expressió amb força escènica, teatralitzada, reiterativa en alguns dels seus elements –els que cal fixar en la ment de l'òidor–, però força trontolladora. D'això es tractava.

B) Els sermons:

Els dos sermons que editem ací ens han arribat manuscrits. Formen part del ms 118 de la BUUV i van ser escrits per a ser exposats oralment pel pare dominic Raimundo Valcedo.¹⁵

Hem cregut convenient la seua publicació, per la seua gran importància, tant pel contingut històric, com per la llengua emprada, en una època tan significativa, on el castellà havia suplantat el valencià.

1) L'autor, Raimundo Valcedo, del qual no hem trobat ni el lloc de naixença ni el de mort, sabem que va ser conventual del convent de Predicadors de València i prior i arxiver del dels Dominics de Llutxent, almenys des de 1807 fins 1809. Sabem també que va ser un predicador molt famós, com es demostra per la gran quantitat de sermons que predicà, a les esglésies de Sant Martí, Sant Salvador, Sant Bertomeu i Santa Caterina de València; a Paiporta, Xirivella, Carpesa, Alfarb, Llombai, i en pobles de la Vall d'Albaida com Agullent, Albaida, Atzeneta i Quatretonda (*Acta Capituli Provinciales Provincia Aragonia Ordinis Predicatorum*, de 1807, fols 95 i 96).

Hem dit que no sabem d'on era, però per dos mots dels sermons: *Mar Bermell* i *devés*, podem suposar que era del sud del País Valencià, on precisament viu el llinatge Valcedo.

Sempre predicà en castellà, llengua que dominava molt bé, com comprovem llegint els sermons. En valencià només predicà –o només coneixem– els sermons que reproduïm ací. Pel que podem comprovar, el seu domini del valencià era molt dolent, siga per la qualitat del seu valencià natiu, siga perquè no l'utilitzava més que en el

15. Segons el catàleg de Manuel Gutiérrez del Caño, *Catálogo de manuscritos existentes en la Biblioteca Universitaria de Valencia*, València, 3 vols., 1913, pp. 261-265, la biblioteca conté 20 manuscrits de sermons de Valcedo, tots escrits en castellà. Els dos que publiquem ací també hi figuren com escrits en castellà.

llenguatge oral amb els seus companys o amb gent del poble, mai en les activitats pròpies del seu ministeri.

2) La llengua dels sermons: Valcedo havia usat sempre el castellà en la pràctica predicativa. De sobte decideix o li demanen emprar el valencià per tal d'arribar més colpidorament al públic, d'influir més en la seua actitud. Però no té costum d'usar-lo. Resultat: escriurà un valencià acastellanat, amb una grafia apitxada o castellanitzada, una morfosintaxi col·loquial, farcida dels castellanismes normals de l'època, i un lèxic de doble tall, és a dir, les mateixes variants formals usades seran pròpies de les dues llengües. En concret, prendrà el castellà com a font del valencià i els vocables emprats per ell en el seu castellà o llatí els adaptarà al valencià. Vejam-ne una mostra significativa:

a) Morfosintaxi col·loquial de primeries del XIX (ajuntem ací tant la d'origen castellà com la causada per evolució autònoma):

a d'ell 'a ell'	mes què 'però'
adorgues 'adorms'	muiquen
aí: 2 ^a grau del demostratiu.	ninguna 'cap'
atre	nos ha deixat
au perdut 'heu perdut'	nosatros
baix capa d'amistat 'davall'	nostron
benchixen	nostros
bolt 'vol'	obri 'obre'
boltes 'voltes'. Confusió b x v, com bomitat.	oixc 'oig'
bulc 'vull'	per a d'ell
degüen 'deuen'	per a que
desemgañem-se 'desenganyem-nos'	per el 'pel'
devés tu 'cap a'	perga 'perda'
difundix	permeta
diguera	pués
discurrix	què milacre 'quin'
dispertes 'despertes'	rígüen 'riuen'
dozce 'dotze'	segua 'seua'
eixe	sinós 'sinó'
eixèrsit	sinse
eres 'ets'	siquiera. Viu encara com <i>ni sisquera</i> .
este	sons fills 'seus'. Possessiu analògic de son.
fea 'feia'	té que
fuixguera 'fugira'	tons abuelos
ha vist 'he vist'	traem
habrà 'haurà'	vecham
ham perdut 'hem'	veguen acomesos 'veuen'
hasta	viguen 'visquen'
ixiu 'eixiu'	voreu
lí'l	vosatros
llevar-os 'llevar-vos'	

16. Sembla que Valcedo va preparar esquemàticament el tema dels sermons. Així, trobem al mateix manuscrit diverses notes en castellà, com per exemple:

«Otra idea para hablar sobre los triunfos de los españoles: Proposición: Nuestra fe es la que nos ha dado siempre las victorias.

El exordio se tomará de una narración breve de la revolución francesa en tiempo de Luis XVI

Las pruebas del Sermón del patrocinio de Maria sobre España, no nombrando patrocinio, sino la fe de todos los españoles en todos tiempos y los triunfos que con ella consiguieron.

O sino el exordio será una exposición completa de las palabras de San Pablo a Timoteo: Erit autem tempus cum sanam doctrinam nos sustinebunt, etc

Verificadas en nuestros días antes y después de la entrada de Napoleón; el después se guardará para empezar el discurso después de la Ave Maria, pintando el estado actual de España después de la venida del monstruo y de sus victorias y de los peligros. Aquí la disolución en todos los estados. El ningún cuidado de salvación. La crueldad en los ricos respeto de su patria.

En el exordio después de ponderar lo dicho se dirá que no obstante esto, la fe que quedaba en el pueblo bajo la ha salvado...

Otra idea para predicar de la Rogativa: Libro II de los Macabeos, cap. 6, verso 12. Con estas divinas expresiones cierra el historiador sagrado la boca a los que viendo tantos estragos

b) Lèxic acastellanat/llatinitzant (incloem ací els mots clarament castellans o els que, venint del llatí, eren emprats pel castellà culte, i per tant en el text són emprats com a castellanismes):

a lo moro	escándalo
a medida	estragos
abogada	estrellar
abuelos	estupidez
acostumbrada	etat 'edad'
agraviat	execrabilísima
alboroten	favorit
algo	feroz
aliento	fieres
alletargada	gefe
amazones	hacienda
aparato	hermano
apear	hermosura
apoyat	horrorise
apreto	inmediatos
arcanos 'secreto'	inaudites
arrasar-te	infundir
arrastren	íntegro
arrepentids	intrepidez
asesinos	intrincat
asombrats	irrefragable
atinar	laberintos
atolladero	lamentos
augusta	letargo
averiguar	loco
càlculos	lograra
caterva	luego
cathàlogo	llastimosa
centro	maltratar
cerquen 'rodegen'	manejades
cieno	maquinacions
consuelo	maravillós
cuya	marchiten
chudios	matrones
descarriades	menos
desenredareu	milagrosament
despoja	mixtures
después	monstruo
dicha	osadia
embroll	paganos
embustero	palacio
empeño	patechat
encenagats	pelear
encono	per consiguiant
enfermetat	pérfidos
ensayen	permaneixent
entonces	permitiu

en el pueblo de Israel causados por la crueldad y fiereza de Antiocho..Veo grandes castigos de Dios sobre ella (España), pero también veo grandes auxilios de Dios..Así mi asunto, mi empeño es provar esta sencilla proposición: Los males que Dios envía a España son efectos del amor para que los españoles se conviertan a él»

També té en nota algunes variants al contingut del primer sermó.

pisó
pleit
ponzoñosa
profundo
puestos
puntapeus
querido
rasgo
rayo
recibir
regocija't
roñoses
sábios
sanguinari
semechant
sensato
septentrió
sexo

sosiego
suceso
suchestions
susto
ternura
tiniebles
tirano
tiros
titubechar
tontada
transportació
trono
vándalos
ven en popa
vengar
vivient
vívora

c) Lèxic i locucions pròpies col·loquials, usats al XIX:

a boca plena
a lo meñs
a sanc y foc
A veu plana
afronte
amostrar
años ha
aplegue
ateistes
campeche
cosida a puñalades
cult
choya
de teules en avall
defendre
devés
ductarà
en un ay
enconada
ensomiat
escopetejada
este
fadrí
fer més pecats que arenes
fet a miquetes
fet a trossos

gavach
guilopades
halsà
llavatori
llegó
llunt
mampendre
mar Bermell
maravelles
menchat de cucs
mixs 'mitjos'
parar-li cara
peguen de cap
pillar per los cabells
pobrea
quiets
rasa 'nissaga' (y muiga tota la segua-)
rodada 'rodejada'
senta intelichència 'santa'
sinse rey y sinse roc
susuia
té suada ya ... la corona
tesors
un obrir i tancar de ulls (potser d'origen castellà).

EDICIÓ DELS TEXTOS DE VALCEDO, MS. 118, BUV¹⁷

Melius est nos mori in bello, quam videre mala gentis nostrae et sanctorum.

Mas nos vale morir en batalla que no ver el exterminio de nuestra nación y santuario.

SERMÓN PARA LA ROMERÍA APOSTÓLICA QUE ME MANDÓ HACER LA JUNTA SUPREMA DE VALENCIA Y EN LA QUE ESTUVE UN MES, SALIMOS 8 DOMINICOS; ME TOCÓ EL CONDADO DE CONCENTAYNA Y ALCOY; ASÍ ESTE SERMÓN Y EL SIGUIENTE ESTÁN PREDICADOS EN AMBOS PUEBLOS EN ENERO DE 1809.

Melius est nos mori in bello quam videre mala gentis nostrae et sanctorum.

Millor és que nosatros morim en la guerra que vecham els mals de la nostra chent y dels sans. Són paraules del Espirit Sant en lo primer libre dels Macabeus, capítol 3, vers 59.

Glòria a Déu que com a pare nostre amorosíssim nos ha deixat en la Sagrada Escritura, no sols una pintura perfectíssima de les presents calamitats sinó que també les armes poderoses per a lliurar-nos de elles y triuflar dels nostres enemichs. El poble més querido de Nostre Senyor, el més favorit en maravelles inaudites, el que tantes voltes triuflà de tots els seus enemichs, els descendents, dic, de Israel, es veguen acomesos e invadits per un tirano Antioco que tot ho porta a sanc y foc, que no perdona etat ni sexo, que porta la segua tirania hasta el temple sant de Déu, el despoja, el roba, el saquecha, y difundix per tota la Judea el susto, la mort, el estrago, la ruïna. Mes qué? Del mateix fondo de aquell poble tan aflichit y abatut halsà el Señor a un Judes Macabeu, el ompli del seu espirit y el fa clamar als seus paisans: *Melius est nos mori in bello, quam videre mala gentis nostrae et sanctorum.* Com si diguera, què feu en les vostres cases, tancats de por, esperant quant a eixe mónstruo li done la gana de llevar-os la vida o portar-os esclaus a la segua terra? NO ÉS MILLOR MORIR EN CAMPAÑA Y VEURE SI EL PODEM MATAR A D'ELL QUE ESTAR-SE MANO SOBRE MANO MIRANT COM MATA Y CAUTIVA ALS NOSTRES CHERMANS? TXIU, TXIU TOTS els que encara conserveu algun amor a Déu y morim primer en lo cam de batalla que veure tals desdiches. *Melius est nos mori in bello quam videre mala gentis nostrae et sanctorum.* Cosa admirable! Efecte maravillós de la Divina paraula! Al instant el seguiren y después de molts combats y batalles en què Déu manifestà milagrosament el seu poder a favor dels Macabeus, logrà el fi que se habien proposat, que fon destruir al Tirano y lliurar la segua pàtria de la més llastimosa esclavitud. Ara, no pareix que tot asò sa hacha escrit especialíssimament per a nosatros els espanyols? No és esta una pintura perfectíssima de lo que estem veent y tocant per nostres mans? No se encontra España acomesa furiosament per un tirano pichor que Antioquo que tot ho porta a foc y sang? Què paraules podia yo, pués, pendre de tota la sagrada Escritura per tema del meus discurs millors que les Judes de Macabeu per a parlar-os en nom de la Junta Suprema de Valencia? Si el cas de estos dies calamitosos és practicamente el mateix no deguen ser lo mateix les paraules que animen, com allà al remei dels mals que nos aflichen, y més estant consagrades per el Espirit Sant? Glòria pués a Déu, torne a dir, que nos dóna la enfermetat y la medicina, tot a un tems! Y vinguen hòmens, vinguen exèrcits de hereges que els espanyols encara que pecadors són cristians antics, y ara animats del espirit dels Macabeus se estimen més morir en la campanya en defensa de la segua lley que viure quiets en casa. Sí señors, vé pot el dimoni portar tots los fills del Seu Espirit que ha engendrat en Fransa per espai de més de do-sens anys que así s'an de estrellar tots en la pedra angular de la nostra fe puríssima, en la rellichó santíssima de Jesu Christ. Sí, nosatros confesarem que som pecadors, que mereixem asò y molt més; mes llunt de acobardarnos a vista de tant de canó, de tant de sable, de tant soldat, tot enviad contra la Yglesia del Señor per a destruir-la, direm a veu plana que la divina Providència es val de estes guerres cruelsíssimes per a purificar-nos, per a fer que aburrim més este món miserable, y estimem com se deu el cel, y en fi per a que campeche més el seu poder, que es val ara de una nació, la més pobra, la més desprenguda, la més abatuda en lo concepte del tirano per a abatir-lo y confundir-lo més y fer-li veure que no és omnipotent com ell diu y blasfema, sinó un pobre home miserable que demà serà menchat de cucs y sepultat en el infern. Ya, pués, podeu desengañar-se trahidors si és que n'i ha algú en lo meu auditori, ya podeu desengañar-se que au perdut el pleit del tot: Vosatros que encenagats en los vicis volíeu fer-se francesos per a viure com ells, sinse rey y sinse roc, a lo moro o a lo chentil o a lo francmasó, desengañeu-se ya, no u lograreu. Vosatros encara que dominaren así els gavachs, anirieu carregats de ferro y esclaus al Norte a conquistar-li noves terres al tirano, al major embustero engañador de la Europa. Millor és morir a les segües mans, peleant en defensa de Déu que ser els

17. L'edició ha estat feta de manera rigorosa i fidel al text. Hem preferit fer-ne una transcripció paleogràfica, a fi que el lector pugua percebre l'estat de coneixements lingüístics de l'autor i els clergues i freres de la seua època. Només hi hem afegit l'accentuació.

seus amigs, que no pot haver amistat verdadera y sòlida a on no y. a caritat, a on no y. a fe, a on no y. a relíchió; ells no en tenen ninguna com s' a vist en totes les nacions que han engañat dient-los que amparaben la yglésia y engañand-les les han esclavissat; luego no poden ser amics verdaders nostres. Sí, O santíssima fe! Tu a soles pots donar-nos esta llum sagrada en mix de tantes tiniebles com nos cerquen en estos tems calamitosos. Tu a soles pots del cieno de tanta misèria com tenim a la vista y de la debilitat de la nostra carn traure el diamant presiós de aquella santa fortalea que anima als osos casi morts per la cobardia y sobresalt que pretenen infundir eixos mònstros infernals. Tu a soles pots formar ara més que may, como allà en Israel, tans macabeus com cristians y. a en la aflichida España y fer-los creure com a cosa de fe que el morir en esta guerra és lo millor per a la ànima y per a el cos, y no sols és millor el anar a ella que estar-se quiets en casa, oint o mirant les desdiches dels nostres jermans, sinó que és moltes voltes més profitós per a la ànima y per a el cos. *Melius est nos mori in bello quam videre mala gentis nostrae et sanctorum.*

Mireu ya el asumte del meu discurs: Vaix a probar que el morir en la present guerra és lo millor pera el cristià, de qualsevol modo que es considere. *Melius...*

Verche santíssima, preciosíssima Mare de Déu y Abogada nostra! Señora! Quant furiosament os han perseguid els francesos en tots los Reynes y províncies que han entrat! Ha quedat algun vituperi, alguna espècie de oprobi que no hachen fet en vós! Vós escupida, vós escopetejada, vós arrastrada, vós degollada públicament per eixos malignes, au vengut a parar als ulls del món com el fem, com la cosa més despresiable de la terra! Señora, en quin tems, en quin sigle au sufrít afrentes més grans que en este, ni més continues, ni més universals? Sols os quedaba España a on encara no habíeu sufrít despreci ningú públic, mes ya han entrat eixos mònstros a maltratar-os també así; y quants insults porteu ya sufrits? Desdichats de nosatros si pasaren abant y destruïxen en España el vostre cult, la vostra preciosíssima veneració. Morim mil voltes primer que vecham tal cosa, tal desdicha. Este és el just sentiment que yo vull gravar esta nit en el cor dels meus oyents, de modo que no se borre may: Doneu-me gràcia, doneu-me auxili entretant que yo os salute en la acostumbrada oració del Ave Maria. *Melius est nos mori in bello quem vivere mala gentis nostrae et sanctorum.*

Feliz y dichosa España, que oprimida de treballs, acosada de traïdors y rodada per totes vandes de enemigs, conserves encara en lo teu poble, en la chent de michana esfera y en los Ministres del Altar, pura y neta la fe que heredares de tons abuelos. Dichosa, dic, una y mil voltes, pués encara ogüen la machor part dels teus fills en gust y sant entusiasme aquelles veritats cathòliques. Més pot Déu que el diable, la nostra fe pot ser perseguida, mes no destruhida; el Imperi de Jesuchrist és etern al revés de tots los imperis de la terra que pasen lo mateix que el fum, que se'n va y no torna. Maria Santíssima és Mare de Déu y serà adorada y venerada en lo cel eternament, y así mentres y. aha hòmens. Tot home cristià deu morir en defensa de la segua lley, y esta mort és la més gloriosa que pot tindre may, nunca. Sí, España megua, amantíssima, encara tens gràcies a Déu, més cristians que traïdors que expondran gustosos la segua vida per a conservar-te la fe, perquè la estimaran més que totes les vides del món. Què cosa més gustosa per a un espanyol el saber certíssimament que la guerra que va a mampendre és, per totes les lleis divines y humanes, la més chusta, la més santa, la més gloriosa! Este testimoni irrefragable de la convivència és el que produïx un valor heroic, una fortalea invencible, semechant a la que admirem en los Ilustres Macabeus, y en tota la gran comitiva de chenerals cristians, que se oposaren a la fúria dels perseguidors de Jhesuchrist. Doneu-me una consciència que estiga penetrada de esta veritat y voreu fer maravelles y prodichis de valor, perquè en tots los treballs que porta en si la guerra, sempre sempre té el consuelo que la segua consciència li dóna, dient-li: «vas bé per a Déu, obres, fas lo que Déu vol, y si tens la dicha de morir en esta campanya feliz, el teu premi serà el cel, tindràs la mateixa glòria que tenen els sans; pués has mort en una guerra santa; y en mix del estrèpit belicós de les bombes y canons, dels sables y de les bayonetes, conserva una pau interior, una tranquilat admirablíssima, fundada en esta fe y santa creència, de que tot lo que fa se dirichix a la machor glòria del seu Déu, y a conservar intacta la segua sanctíssima Fe entre els seus paysans». Ara, pués, dirichin-se la present guerra a este fi, tenint un obchecte tan gloriós, qui ductarà ya que els soldats que van a ella estan millor que no els que es queden en casa? Qui ductarà ya que van acompanyats de totes les assistències precises de Nostre Señor per a fer gloriosa la segua campanya y omplir de santa embecha a aquells que cobarts s. amaguen en ses cases? Qui ductarà ya que tot home de entiniment mirarà a estos soldats com altres tants Macabeus gloriosíssims, que en cada respiració, en cada aliento, en cada moviment, en cada pas, pronuncien aquelles animoses paraules: Millor nos està morir en la campanya que veure els mals de la nostra chent y dels sants? *Melius est nos mori in bello quam videre mala gentis nostrae et sanctorum?*

Mes ya oix que algun crític apasionad o no apasionad als gavachs em replica que no és cosa tan certa que esta guerra siga la més santa, perquè al cab és contra un emperador que digüen està batechat y també molts dels soldats del seu exèrcit, y no pareix cosa molt santa fer-se guerra tan cruel, tan enconada cristians contra cristians. Poc a poc: No em fique a averiguar si són o no són batechats, lo que sí és cert que el nom d'eixe emperador no se encontra en ningun martirolochi, en ningun cathàlogo de sants que té aprobats y reconeguts la Yglésia; y encara que fóra les segües obres no són de cristià ni menos les dels seus soldats; y així no os pareix ya que esta guerra és chusta y no sols chusta sinó santíssima? A on estem? Ham perdut el cap? Con que el defendre tots la nostra casa, la nostra pàtria, nostros pares, fills y chermans, y la nostra relichió contra una esquadra de lladres ateistes, que tot u neguen, que u atropellen tot, que porten a sanc y foc hasta les criatures de pit no serà una obligació de chusticia, y la més santa y laudable que fer-se puga? Si els cristians sols per cristians no podem fer pau en los moros; els moros, dic, que vigüen allà lluny, y tenim la mar per mix, y no nos fan ningun mal, ans bé abominen dels francesos, com podrem pués, permaneixent cristians, deixar la espasa de les mans y no acabar en ells, haben-se entrat com a dimonis en nostra casa, baix capa de amistad, pera robar-ho tot y destruir-o, y sent en efecte moltes voltes pichors per a nosatros que tots los moros de Àfrica? Este ducte cap en un enteniment sa, en un chuí cabal? Queda encara algun escrúpol? Ixiu, ixiu, ya d'eixos sepulcres, generals gloriosíssims de la Yglésia, campeons invencibles del cristianisme: Ixiu Constantinos, Fernandos y Lluïsos, vosatros que per donar-li un pam de terra més a la fe Cathòlica, no perdonàreu fatiga alguna, abandonàreu les delícies dels palàcios, els regals de la Cort, y armats de nit y de dia, estiguéreu a les inclemències del tems y als perills de la guerra per molts anys; vosatros que sent emperadors y Reys poderosíssims, per a animar als vostres soldats, donar-los exemple de paciència y sufriment en los treballs de la guerra, os manteníeu en un tros de pa, menchant de peus sobre un tambor, només per a augmentar el número dels fiels adoradors de Jesuchist; dieu-me, es paràrieu molt en pensar si era chusta una guerra en la que tot lo més sant de la nostra relichió se porta a puntapeus? Es detindríeu un punt en acometre en totes les vostres forces a eixe monstuo Napoleón que sols en l'infern se li pot encontrar orichinal?

Si algú de vosatros sufrí tant, peleà tant per a tirar de España als moros, que permetien el cult de la fe cathòlica, què faria ara per a tirar de ella a eixes bèsties fieres, en cuya comparació son molt bons els moros? Què fatigues, què treballs, pendríeu gustosíssims, per a eixir-ne bé en empresa tan cathòlica? No y a ningun ducte fills, y així desengañem-se; o habem de deixar el cristianisme y fer-nos moros o paganos, o habem de confesar que esta guerra dirichida a conservar pura y neta la relichió en totes les províncies de España, en totes y sinse mescla de atres sectes, és la més santa que es pot donar; perquè té per obchecte lo més sant que és Déu, y té per fi de ella lo més sant que és la conservació de la segua lley santíssima; y así el soldat que va a ella en estes idees és moltes vegades més dichós que el que es queda en casa a mirar o saber la ruïna dels seus chermans. *Melius est nos mori in bello, quam videre mala gentis nostrae est sanctorum.*

Però pare, que tan sert, sert és que eixe Napoleón destruirà la Fe Cathòlica si conquista a España? Yo no sóc profeta, fills, però de teules en aball sé y sabem tots que per allò que els hòmens han fet sempre traem lo que faran al últim, y que qui fa una cistella en farà cent. De así és que habent ell en totes les províncies y reines que ha conquistat destruït la Fe cathòlica, serà una tontada mol gran el pensar que así la deixarà intacta, y sinó tirem la cortina al negre quadro de la segua vida, y vecham si podem fundar alguna confiansa a favor de la nostra relichió. O què negres intencions! o què maldites obres es descubrixen en eixe dimoni encarnat! En la història de les grans reholucions polítiques no es presenta un monstuo com Bonaparte, és el machor que ha bomitat la còlera del cel per a omplir el món de pecats y de calamitats. En la sèrie de les segües accions, ara es tropesa en les costums de Calígula, ara en les crueldats de Neron. Dotad, no com segament ha cregut la Europa de grans talents militars, sinó de un geni sanguinari y feroz y d'una osadia e intrepidez de què apenes y a exemple, y que creixen a medida que se multipliquen els seus delits, la simulació y el engañ, la astúcia, la perfídia y la tirania se eleven sobre tots los chenerals francesos, y se li donà per primera volta el mando en jefe dels exèrcits francesos de Ytàlia y de aquella part de Europa a on està el cap de la nostra universal Yglésia; ara voreu quines probes dóna de cristià. Mireu en atenció totes les segües conquestes y voreu que el fi que es proposà en tot és destruir a Jesuchist y alzar-se en lo títol de Señor Omnipotent de tota la terra. Blasfèmia horrible, que no ha ensomiat encara ningun chentil, ningun tirano! Per a d'asò de totes les sectes es fa protector y patró, hasta dels chudios, menos de la relichió de Jesuchrist, que persequix a cara descuberta.

En efecte, fa saquechar y destruir a Roma, en especial les Yglésies, se n'emportà al Vicari o cab visible de la nostra Yglésia, y pres en Fransa en un castell li llevà la vida; destruíx els temples y els convents sinse perdonar a les pobres innocens monches que ningun mal li han fet, y causà un trastorn tan gran en aquella ciutat,

cap del món en altre tems, que des del tems dels machors tiranos no s'a vist machor. Lo mateix practica en totes les Yglésies de Ytàlia, convertin-les en estables per a els caballs y fent dels altars lleña per als seus soldats o pesebres per a els animals; tot o destrüix o roba y o saquecha com siga cosa que perteneixca a la Fe.

Què diré, pués, quant entrà en la santa casa de Loreto que és la casa a on prengué carn humana Nostre Señor y a on vixqué Maria Santíssima tans anys? Horroriza el estrago que féu! Res, res, deixà allí, y per a burlarse més d'esta señora, li arrancà el manto preciosíssim que portaba la segua ymache, y li.l envià a la segua dona per a que es fera una capeta. Cap asò en un cor de tigre? Mirem pués les Yglésies de Chènova, de Toscana, de Venècia y de Nàpols, tratades per ell del mateix modo y vorem que de elles ha desaparegut tota alegria, tota hermosura, tota la plata, tot el or, tota pintura, tota pedra preciosa y hasta el ferro de les portes, y nunca may ningun rey chentil ha fet en elles tal desolació. Encara més, acompanyem-lo a l'Egipte, a on li envià la Asamblea per general d'una expedició. Què perfídia. Allí es fa mahometà, professor del Alcorà y embaixador de Mahoma, així els engaña alguns dies, hasta que conegudes les seques guilopades, se'n té que fuchir a França, a on en premi de tantes atrocitats y maldats nunca vistes el fan cònsul y después Emperador. Pareix, ara, Yglésia sancta, que este home si tinguera algo de cristià, no devia tornan-te alguna cosa de lo molt que t'a robat, pués que ya ha aplegat a un terme que may el podia ni encara ensomiar, y abunda d'or y plata de tesors y pedreria! Ha, el cor de esta criatura la més ambiciosa que s'a vist és lo mateix que la mar, que es beu tots los rius, y queda com (esborrat: *lo mateix que*) sinó haguera begut una gota.

Al revés, ara va a destruir més la Yglésia en capa de emperador cathòlic, coronat per el Papa, al que ha fet fer en París el paper més ridícul, tratan-lo desvergoñit com a un criat seu. No veu com en tota Fransa funda una nova Iglésia a son modo sinse supersticions, com ell diu; y fa unes mixtures que ya ningú s'entén ni sab en què lley viu, si mahometana o napoleona, si cismàtica o cristiana? Christians, judios, franchmasons y totes les sectes diabòliques riguen chunts; però els cristians sinse llechitims pastors, cismàtics y no cismàtics, tot està mesclat y tots fan de retors y vicaris; frare ni moncha no.n queda ningú; de aí és que si acàs y.a algun cristià bo, està amagat o viu en cases de cam, sinse poder oir missa, ni confesar-se, perquè en parròchies com ara Alcoy sols y.a un sacerdot y a voltes és hereche o cismàtic o casat y val més no comunicar en ell, perquè la nostra Fe nos o prohibix. Així u ha apañat de modo que tots los hereches tenen ses sinagogues molt bones y decentes y els seus ministres ben pagats y mantenguts, sols els cristians estan desprovists de tot, iglésies com a mesquites y poques, carregats de pechos y contribucions, de modo que es ve a pagar el aire que es respira; y sinse poder queixar-se ni dir una paraula. Què os pareix el home? Féu conte, pués, que yo no ha dit res encara; no obstant, podem fundar alguna esperanza de que este mòstruo es portarà en España de diferent modo y ampararà la Rellichó Cathòlica o no molestarà als cristians?

No, no, em responen els espanyols que han tengut la desgràcia de veure en les segües terres als soldats de eixe enemic; y sinó Barcelona, Madrid, Cuenca, Pamplona parreu ya! A on vaix? Per a què és menester anar tan llunt? No tenim aí eixos pobles del nostre reyne de València per aon pasà el eixèrsit de Moncey, deixant el mateixos rastres llastimosos que tots los demás exèrsits han pasechat la Spaña? Ha quedat frare, ni moncha, retor ni capellà ni Iglésia, hermita o capella que no hacha experimentat el furor de eixos vàndalos? No sabeu tots que tota la fúria de ells s'a dirichit contra les Yglésies y tot lo que toca a elles y al cult de Déu com si no vingueren a fer altra cosa més que destruir la Iglésia de Jesu-crist? Ha quedat alguna imache de nostre Señor que no la hachen fet a trosos o cosida a puñalades? Ha quedat algun viril sagrat, algun copó, que no hachen tirat en terra y patechat mil voltes? Han mirat acàs en algun respecte les estàtues de Maria Santíssima nostra Mare? No, ans bé, en tots los puestos que les han tengut a mà, les han fet a miquetes, qui en lo sable, qui en la bayoneta, qui en lo puñal. De modo que no han deixat ducte ningú, encara a les persones de meñs enteniment que el seu fi primari y principal en esta entrada en España és el mateix que han tengut en tots los reynes que han entrat, que és destruir la Iglésia y el Imperi de Jesu-Christ com el únic obstacle que tenen per a conquistar el món y sobre les ruïnes de este imperi fundar el seu, que és puntualment el fi únic que ha tengut sempre el dimoni en totes les persecucions que ha mogut contra la Iglésia, per a que no haguera en tota la terra altre Señor que ell, y ya que el tiraven del cel per la seua sobèrbia, veure si podia lograr ara la soberania d'este món. Però com no y.a poder contra Déu, perquè tota esta terra és menos que un punt en la segua presència, y fa de ella lo que vol sols en voler, de aí és que ni el dimoni ni el seu criat Napoleón poden ni podran may ixir en la empresa. Ara, pués, sent tot asò una veritat certíssima, una cosa que am tocat per nostres mans, habrà algun home sensato, que ensomie tindre confiansa en Napoleon de que no destruirà la Iglésia en España? LUEGO LA guerra QUE LI FEM A EIXE TIRANO NO SOLS ÉS chusta y deguda, sinó molt santa y gloriosa; y per consiguiunt està moltes vegades millor el que va a ella que el que es queda en casa: *Melius est nobi mori in bello quam videre mala gentis nostrae et sanctorum.*

No és pués menos gloriosíssima esta campanya per lo premi que els espera als nostres soldats allà en lo cel, si tenen la gran fortuna de morir en ella. O que punt este, fills, tan interessants! Hebeu pensad bé la obra gran que feu, quant aneu a pelear en esta guerra? Esta és la obra més heroica que es pot fer en esta vida miserable, la nostra ànima no pot tindre ocupació més profitosa que esta. Ella achuda a Déu com allà o féu el Ànchel S. Miquel en lo cel, favorix la causa de Déu y es fa un instrument de la segua glòria; y per a conseguir tot asò se entregà a la mort per Déu que la crià y donà tot quant té per ell y per defendre la segua relíchió. Pot donar-se cosa més heròica que esta? De así és que el español que per este fi va a la guerra ben confesat, com que va a morir, encara que hacha fet més pecats que arenes y a en la mar y fulles en los abres, devem creure que Déu com a tan misericordiós, li.s perdona tots si mor en ella; y la mort li servix com de un segon bateix que el purifica y perdona el resto de pena temporal que devia pagar así o en lo Purgatori; de modo que de alguna manera li susuix lo que als màrtirs; pués mor per defendre la fe de Jesuchrist o conservar-la en España. Y si estem a la doctrina del Ànchel Mestre Sen Thomàs de Aquino devem dir que el verdader màrtir aquell soldat que sols per defendre la lley de Déu s'a confesat bé, ha pres les armes, se n'ha anat a la guerra y ha mort en ella. Y com pot ductar-se asò sabent com sabem que Déu és infinitament bo, infinitament agrait a lo que es fa per ell? No nos digué que hasta un got de aigua que donàrem al pobre nos o premiaria? No nos assegurà que hasta una palla que per ell alzàrem de terra no quedaria sinse premi? Pués, donant nosatros per Déu, lo més preciós, lo més estimat que tenim que és la vida, deixarà de pagar-nos y premiar-nos cumplidament, a la manera que premià als màrtirs perquè donaren la vida per ell? Asò és una cosa més clara que la llum del mixdia; luego també u és que els que van a esta guerra van mil boltes millor que els que es queden en casa; y per asò moltes mares de España han acompanyat als seus fills quant anaben a esta guerra, no en llàgrimes de sentiment y ternura, sinó de embecha, perquè els veen anar a guañar una palma de màrtirs, que elles no podien per ser dones, y fetes glorioses imitadores de la Mare dels set màrtirs que llechim en lo Llibre dels Machabeus, li.s dien; "Més nos estimarem saber que au mort en lo cam de batalla com a bons españoles, com a bons cristians, que veure-os vindre vius fuchint dels francesos, perquè en este cas, no os reconeixerem per fills". O dichoses amazones! O mares ilustríssimes! O matrones dignes del nom de cristianes! És molt curta la megua eloquència per a alabar la vostra virtut, el vostre valor, el vostre heroisme. Sinse ducte ningú estàbeu penetrades de aquelles paraules divines, que és millor morir en esta guerra que veure els mals dels nostres chermans. *Melius est nos mori in bello quam videre mala gentis nostram*, etc.

A on estan ara aquelles mares loques que es fan a trosos de plorar y alboroten el carrer perquè sons fills se'n van a la guerra? Què poc enteniment! Què poca fe! Què poc amor a Déu! Quan podíeu esperar que ells tingueren un fi tan gloriós com el que tindran si moren en esta guerra? Tenind-los en casa, pare, estant a la nostra vista? No, no la bona ocasió bol ser pillada per los cabells, guerra tan santa com esta no s'a vist, ni la tindreu cada dia, deixeu -los anar: En casa queden exposats a tots los perills del món, a caure en mil pecats, a morir de repent sinse confesió o en un llit aburrits de dolors, de penes y angústies que acompanyen sinse remei a tot malat que mor en lo seu llit y ben assistit de tots. Y quants d'estos encara después de recibir tots los sacraments y abrasar-se en lo santo Christo es condenen o per un mal pensament o per una impasiència, o per un desix mal dels molts que acometen als malalts en les últimes agonies! Ha vist un fadrí estar batallant en lo mal pensament de una dona tres hores contínues, y luego morir deixant en ducte la seua salvació. Mes en esta guerra podem dir que de tot asò estan lliures. Luego que escomensa el foc y la batalla ya no se pensa en res del món més que en véncer o morir, y una bala de canó lleva tan pronte la vida que no dóna tems a pensaments mals, a impaciències, a agonies; allò és un obrir y tancar de ulls, o encara menos, y aquell señor tan misericordiós que veu als soldats ya en la batalla, y que va a pedre la vida per ell no deixa que el dimoni li vacha entonces en pensaments mals, en suchestions diabòliques, per a que aquella ànima no perga la corona de glòria que té ya suada, digam-o així en la segua sang, y bole pronte al cel. Pot donar-se mort més dichosa, terme més feliz, fi més gloriós que .ste? Quant pués el habien de conseguir els vostres fillls estan en la vostra casa y a la vostra vista? Quant habien de tindre en ella una facilitat tanta per a salvar-se, encara suposant totes les assistències de la Yglésia? Lo sentiment de deixar el món, els pares, chermans, la muller, els fills, les molèsties que acompanyen a tota enfermetat, les impertinències dels sirvients, del meche y medicines, no són altres tants obstacles per a salvar-se, que té el malat hasta la última respiració? De así és que o habem de negar la fe o habem de creure que el anar a esta guerra els que poden per el seu estat de fadrins, és molt millor que quedar-se en casa; y que la divina misericòrdia que bolt salvar-nos a tots, la ha dispost així, per a que els que van a ella a defendre la segua causa es purifiquen dels pecats que han fet per mix dels treballs que la acompanyen, que són fam, fret, calor, sed, pobrea, viglies, males nits y pichors dies, y així estiguen purificats en part o en tot, per a quant aplegue la hora de la batalla y muiguen, portar-se-los al cel. Què os pareix?

Pendrien estos en aquell instant tornar a la segua casa y veure sos pares y parents? Ha! Ells se rigüen de les vostres làgrimes, y coronats de corones que nunca es marchiten benehixen mil voltes aquell instant en que pengueren les armes y moriren en esta guerra; y supliquen al Señor òbriga els ulls als seus paisans, per a que vechen clarament que tot asò que experimenten de treballs y sentiments és efecte de les segues culpes, per estar aïns ha molt bruta la España, gràcies al bon exemple de la Reyna y de Godoy; y era menester este llavatori de sang per a purificar-la. No és asò una veritat sertíssima? No és asò un tros de evangeli, digam-o així? Poses cada u la mà en lo pit y vorà si tinc raó. Com se viu, a lo cristià, o a lo gavaix, a lo moro o a lo chentil? Desengañeu-se pués que mentres no reforme cada u la segua vida, si la porta mala, els treballs no pararan y les bones notícies ixiran falses, com hasta ara n'an ixit moltes; però sempre seran més dichosos els que van a la guerra que els que no van, perquè aquells luego acaben el terme del patir y estos Déu sab quants aïns patiran; aquells son cridats ya a la corona del martiri, qui la logra al cap de un mes, qui al cap de dos, y així; mes estos prop de un aïns ya que patixen, y siquiera sa acabara en un aïns. Y quant aquells no logren la corona no logren la dicha de ser confesors públics de la fe de Jesuchrist? No poden amostrar les ferides com uns sellos gloriosíssims y uns testimonis autèntics de la segua confessió que valen més que totes les riqueses del món? No poden a la hora de la mort amostrar-lo al Señor aquelles llagues recibides en defensa de la segua lley, y esperar de la segua misericòrdia li.s perdonara per asò totes les penes del purgatori o molta part de elles?

O què fortuna, pués, tan gran tenen estos chóvens que van a la guerra present! Quan dichosa és la segua sort, si saben aprofitar-se de la ocasió y confesar-se bé abans de anar! Quant més felizos són que no aquells que per lo seu estad de casats y les obligacions dels fills se vegüen precisats a quedar-se en casa! Digam-o pués a boca plena lo que aquell insigne Macabeu: *Melius est nos mori in bello, quam videre mala gentis nostre et sanctorum*. Y vosatros, penitències, mortificacions, dechunis, súplices contínues y reformes de vida, veniu, veniu, que ara més que may necesitem de vosatros per a aplacar la ira de Déu, que tan agraviat se mostra en España, y per a conseguir de la segua infinita misericòrdia un fi gloriós als nostres fills, chermans y parents, que ya acaminen a donar la segua vida en lo cam de batalla, per a defendre la nostra relichió y la nostra pàtria. Sí clementíssim señor Déu y Pare nostre, veu-nos ya postrats tots als vostres peus; nosatros com obelles descarriades am corregut en busca de les delícies y plaers miserables de este món, sinse pensar que habia de aplegar un dia en que tingueren fi totes les nostres glòries y que en lloc de elles habíem de patir sustos y sobresalts mortals, estragos de guerres cruelíssimes, que nos habíem de quedar sinse fills, sinse chermans, sinse quietud, sinse sosiego, sempre en un ay, si seran morts o vius: O gloriosos, o dichosos Atletes, vosatros aneu a pagar els pecats que nosatros devem! Però les nostres llàgrimes seran contínues en la Divina Presència per la vostra salud: Sí, clementíssim Señor, apiadeu-se de aquells pobrets que van a defendre la vostra causa, la vostra lley; no mireu els nostres pecats, mireu només la vostra infinita misericòrdia y el fi sant de les nostres súplices; que arrepenitids diem de tot cor que nos pesa en el ànima de haber-os ofés, pesa-nos, Señor, de haber pecat: Viviu vos eternament, vixca la vostra fe en tota España, pura y neta, sinse mescla de francesos; vixca, vixca Jesús y Maria Santíssima y muiga y muiga Napoleon el seu enemig y tota la segua rasa. Amén, amén.

Extendisti manum tuam et devoravit eos terra: dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti.

Extendiste tu mano y tragolos la tierra. Tú con tu misericòrdia fuiste el caudillo al pueblo que redimiste. Exodi cap 15, versos 12 y 13.

Extendisti manum tuam et devoravit eos terra: dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti:

Extengueres la tegua mà y els devorà la terra, en la tegua misericòrdia fores el capità del poble que redimires. Són paraules del spirit Sant en lo Llibre del Èxodo, cap. 15, v. 13.

Així, Señor, féreu pompa magnífica del vostre poder a favor de la molt bolguda nació judaica y a la frontera del exèrcit formidable del vostre enemig Faraó Rey de Egipte. Així se exaltà la vostra mà omnipotent en la defensa de Israel, quant os amaba y servia y féu veure clarament que esta nació ilustríssima estava especialíssimament colocada baix la vostra protecció y a la sombra del vostre irresistible poder. Així .en fi, triumpfà la vostra dreta preciosíssima, per mix de maravelles inaudites, de milacres els més prodichosos, de aquell monstro horrible que tans aïns habia tengut oprimits y esclavisats cruelment als descendents de Jacob, y féu veure a bona llum que no y.a poder contra vos, ni en la terra ni en lo cel ni tampoc contra els vostres adoradors fiels, que os amen y servixen de tot cor. Què aparato més horrible de tropes aguerrides de exèrcits numerosos es preparà contra Ysrael, què osadia, què atreviment, què durea de cor, permetiu en lo Rey Faraó per a que es verifique tot asò y campeche més el vostre poder y el gran amor que profeseu als israelites! Estos, conseguida la llicència del tirano, después de tanta negativa per a oferir-os el sacrifici en la soledad, ixen de l'Egipte cap a el Mar Bermell, baix la conducta y direcció de Moysés. Faraó sa arrepenitix al instant, marcha

en tots els exèrcits contra els Ysraelites, en el ànimo de esclavitzar-los altra volta o matar-los, els alcanza a la bora de la mar y els cerca de modo que no poden fuchir per ningun puesto; s'an de entregar o morir, han de quedar esclaus u ofegats. Què apreto tan gran! Què conflicte tan cruel! Mes allí és a on Déu posa el remei que no pot posar ningun home, y fa veure que no eren hòmens els que governaben aquell poble tan oprimít y abatut, sino ell mateix; que permitia aplegara a este extrem per a que es vera que era obra segua tot lo que susuia. Manà a Moysés que toque en la bara la aigua, es dividix al instant la mar, formen-se montañes de aigua a una y atra banda, y es veu ya el piso de la mar de cap a cap, ve un aire molt calent y el seca de modo que queda un camí tan ample y eixut per a on pasen els ysraelites sinse perill, y es burlen de Faraó y del seu irresistible exèrsit. Este, ven la burla, es fica dins, darrere de ells y en sufríx una atra més gran y eterna, perquè Moysés, luego que habia pasat ya la segua chent, torna a tocar en la vara la aigua y se achunta la mar com estava abans, precipitant en lo profundo a Faraó y a tot el exèrsit. Què milacre, què portento tan gran! Ara, qui no haguera cregut que este tirano, vista la maravel·la de haver-se dividit la mar, per a lliurar de les seques mans als ysraelites haguera tornat arrere, haguera fuchit en la senta intel·lichència, de que el mateix que la havia dividit, la podia tornar a achuntar y ofegar-lo a d'ell y als seus si entraba?

No és este un discurs molt propi y que se'n ve a les mans? Així és, no obstant a Déu no li ocurrí ni a ningú dels seus generals; per a que Déu Nostre Señor poguera acabar perfectament la obra que habia escomensat (perquè les obres del Señor són perfectes), y vengara els molts agravis que el seu poble habia recibit de aquell tirano; y en fi per a que campechara el seu poder, la segua infinita misericòrdia a favor de aquells que el adoren y el servixen de tot cor; pués aplegà a fer-se la segua guia, el seu conductor, el seu capità.

Extendisti manum tuam et devoravit eos terra: Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti. Ara pués, habent els cristians substituït a esta nació en el amor, en el cariño especial de Déu, perquè reconeguèrem, adorem y venerem al Mesies Jesu-Christ que ells no volgueren reconèixer, deixarà el Señor de fer a nostron favor maravel·les tan grans o machors que les que féu a favor de aquell poble ingrát? Deixarà en totes les nostres empreses chustes y santes de ser y manifestar-se la nostra guia, el nostre general poderosíssim? No, el mateix poder, pietat y misericòrdia té ara que tenia entonces, el mateix amor especialíssim a favor dels que de tot cor el amen y el servixen; y de tot asò ha donat tantes probes y tan clares als espanyols singularment que podem assegurar sinse perill de errar que entre totes les nacions cristianes ha segut y és la més estimada del Señor, la més favorida, la més privilechada. La història de España, en totes les èpoques està plena de probes magnífiques de esta il·lustríssima veritat. Mentres han segut bons els espanyols, a lo meïns la machor part, han vist en admiració y asombro, en totes les segües batalles que Déu Nostre Señor capitanechaba els nostres exèrcits, y els portaba a la victòria. *Dux fuisti in misericordia tua populo, quem redemisti.* Pués si s'a portat així el Señor en nosatros, quant per defendre-lo a d'ell, ham pres les armes contra els seus enemics, si ha fet tantes maravel·les en los nostres cams de batalla, que es queden arrere els ysraelites, deixarà de fer-o així mateix ara, que nos ha acomés un tirano pichor que Faraó que porta la mateixa idea de esclavitzar-nos o matar-nos a tots? No, no és posible, ans bé, fundat en lo coneiximent del estat present de España y apoyat en la infinita misericòrdia del Señor, dic y diré, que ara més que may campecharà el seu amor als espanyols, el seu poder irresistible, la segua mà omnipotent contra els enemics de ells.

Mireu ya el asumte del meu discurs: Vaix a probar que en esta santa santíssima revolució de España s'a extés ya la dreta del señor, per a que ella siga la sepultura de los francesos, perquè la segua infinita misericòrdia ha aplegat al extrem de fer-se en tota esta revolució la nostra guia, el nostre capità. *Extendisti manum tuam et devoravit eos terra. Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti.* En una paraula, Déu Nostre Señor en esta ocasió ha segut, és y serà el nostre general. *Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti.* Verche santa, pura, imaculada, Mare de Déu y nostra amorosíssima! A qui millor que a vos podia yo acudir qui per auxili, llum y gràcia per a el acert, habent de fer manifestació pública de les obres maravel·loses del vostre fill preciós a favor nostre, en estos dies de susto y sobresalt, de guerres cruelíssimes? Vos, Señora, teniu tant d'interés ara en aquella manifestació com en los triunfos dels espanyols. El vostre cult y veneració en España està tan achermanat en el del vostre fill, que perdut este, es pert també el vostre. A vos, Señora, pués, toca també pendre la bandera y la espasa, en defensa dels vostres fills els espanyols, fills tan amats, fills tan bolguts de vos. Mas, qui o ducta asò de la vostra bondat, del vostre amor, del vostre gran poder? Si Jesuchrist es declarà ya el nostre capità, tardareu vos molt en declarar-os també la nostra capitana? Entre pués, Señora, en el empeño de fer-o creure així a estos piadosos oyents; inflameu el meu esperit, les megües paraules per a poder conseguir-o, entretant que os salude en la acostumbrada oració del Ave Maria.

Extendisti manum tuam, et devorabit eos terra: Dux fuisti in misericordia tua populo, quem redemisti. Exodi cap. 15, v. 13.

Feliz y dichosa España que entre totes les nacions de la Europa que acomeses com tu, per la caterva de asesinos, lladres y ateistes del gefe Napoleon, s'an deixat dominar de ells, y arrastren ara les cadenes de la més llastimosa esclavitud, tu a soles, encara que més desprevinguda que elles, més pobra, més abatuda, t'as oposat al torrent de les segues conquestes, has triuñfat de les seues maquinacions y li has fet veure hasta ara que no és lo mateix conquistar províncies brutes per la mescla de christians, hereches y judios que conquistar un Reyne a on encara que y acha pecadors és la relichó cathòlica la única y sola que es profesa en ell. Perquè en esta, en España, dic, es verifica aquell dicho del Reverent Profeta David: *Notus in Judea Deus*. En tot lo món no tenia Déu altra província que la Judea a on fora conegut, adorat y venerat ell a soles y sinse mescla de chentilitat. Així, ara en tota la Europa no té altre reyne que España y Portugal, a on se permeta sols el cult de ell, y estiga prohibit tot altre cult. Els Paisos Baixos, la Olanda, Dinamarca, Prússia, Alemània e Ytalia permeten viure a cada u en la lley que bullga, sols en lo civil s'a de conformar en los que governen. De aí és que les astúcies e intrigues diabòliques de Napoleon han tengut un gran efecte en ells, y ha conseguit triumfos molt grans y molt profitosos per a d'ell; perquè a cada u li ha parlat en la segua llengua, en cada província s'a fet de aquella relichó que sabia tenia més sèquit: en la una es fea príncip y hermano machor de la chermadad dels francmasons; en la otra protector y patró del judaisme, en otra jefe de ateistes, y així; però en España no nos pot parlar en estes llengües perquè ni les entenem ni bolem entendre, y si acàs bolguera parlar en la nostra llengüa cathòlica, si volguera dir-nos que era cathòlic com u ha pretés y s'a esforzat a persuadir-nos, no el creuríem. Este és el primer milacre que Déu Nostre Señor ha fet en nosatros per a donarnos una proba claríssima de que encara era per a España lo que habia segut per a Israel, la llum sagrada que nos il.luminaria en los molts laberintos en que anabem a entrar, fent que obriren els ulls primer aquells més rústics, que ni encara sabien llechir, els llauradors y els artesans. *Infirma mundi elegit Deus ut confundat fortia*. Els papers públics de Madrid publicats d'orde del rey se esforzaben en persuadir-nos tant el valor e intrepidez irresistible de Napoleon com el seu bon fi en la venguda a España dels seus exèrcits, que era el gran protector de la nostra fe cathòlica, que la habia restablít en França, que venia a fer-nos felizos del tot. Este embroll de mentires inaudites, posat en uns papers que no deguen dir més que la veritat fea titubechar als hòmens instruits y verdaders cathòlics que sabien molt al contrari per los ministros de Déu venguts de Itàlia després que la asolaren los francesos, però el poble español que no tenia instrucció ninguna de asò y es governaba solament per un instint, miraba en gran recel totes les disposicions del Tirano y alguns ya pronosticaben mil desgràcies de la segua venguda. Ha! y com acertaren! Quant verdaders han ixit els pronòstics, les profecies de la chent pobra de España, de la més innocent! *Infirma mundi legit deus ut coonfundat fortia*.

Sí, España megua amantíssima, esta és la primera maravella del poder de Déu y la proba de la segua infinita misericòrdia devés tu. Els teus superiors, aturdits per la entrada de les tropes franceses, en tant número y en tanta presa, queden sinse acció vital. Ells te deixen dormir, y estan alletargada per a que d'este modo puga Napoleon posar-te els grillons y les cadenes que bullga, y quant te despertes no tingues altre consuelo que el de una desesperació furiosa o de una melancolia profundíssima. Entretant el tirano fa tancar en París al nostre embaixador Izquierdo, li nega tota audiència y procura que els seus ministros li parlen en misteris y figures y li infundixquen por, terror y espant sobre la venguda dels francesos así. Lograt asò, li mana vindre a España, señalant-li coto per a el viache y que no es podia detindre en ella més que tres dies, en los quals devia no fer altra cosa més que aterrar a Carlos Quart, Maria Lluïsa y a Godoy, omplir-los de susto y de melancolia, de ductes y sobresalts, sobre la futura sort de ells y dels seus vasalls; tot asò sinse atre fi que el de que fuixguera a les Indies tota la Casa Real, vindre ell y después apoderar-se de tot, com de hacienda sinse amo. Què perfídies tan diabòliques! Què correspondències tan cruels! Pobreta España!, vas a quedar-te sinse Reys y sinse el teu tan volgut Fernando! Les òrdens estan ya donades, els tiros prevenguts des de Aranjuez a Sevilla, els navios aparaulats per a este cruel viache. Els hòmens t'an abandonat del tot com a una manada de cabres roñoses, en la ciència humana no y.a remey per a tu, els teus sàbios peguen de cap en les parets y no encontren remey ningú: trenta mil francesos estan a micha hora de Madrid, en Victòria y.a un exèrcit, en Pamplona un atre, atre en Figueras y Barcelona, atre en Portugal, y sobretot tenen ya un camí militar des de Bayona per a entrar tots quants reforsos bullguen. Ha! ya et veix plorar España megua, ya oïx els teus lamentos, vas a quedar-te hòrfena, sinse pare ni mare a la sort y a la ventura de lo que vullga fer de tu un mòndstruo tan horrible com Napoleon. Y en efecte, fills, habia en los hòmens algun poder per a remediar tants mals a un tems? No, no sols Déu Nostre Señor podia si volguera... Com si vol? Pués no ha de bolear? Des de luego, ea pués, no plores ya, consola't perquè eres la predilecta entre totes les nacions de la Europa per sero també a soles en la purea de la relichó. Ya Déu és y se manifesta el teu pare, pués els de la terra ta abandonen;

és el teu cap, el teu Gen!, ja que els de la terra no tenen mans per a traure't de este atolladero, en què la suma ignorància y estupidez t'an ficat. Sí, el suceso de Aranjuez serà sempre una proba la més autèntica de esta veritat mentres y.acha cristians en España. Déu Nostre Señor, seguint el mateix pla que observà quant favorí als israelites deixà que la cosa aplegara a un extrem tan gran de no encontrar-se home ningú en la nació que tinguera poder per a salvar-la, ateses totes les circumstàncies, per a fer patent que lo que anaba a susuir de eixir-ne bé d'este primer apreto, era obra segua, era efecte del poder irresistible de la segua mà poderosíssima. *Extendisti manum tuam et devoravit eos terra.*

En efecte, qui sinós Déu podia moure tots los cors dels veïns de Aranjuez y pobles immediats, per a que se achuntaren en número de més de deu mil hòmens y de nit impediren, desbarataren el viache dels Reys y llevaren del seu costat al execrable Godoy que era per a la segua descomunal ambició y suma estupidez el causador de tots los mals? En vint anys de dilichències esquisites y de mixs els més poderosos no habien pogut lograr els espanyols llevar-li a Carlos este maldito ministre, afronte de Extremadura y escàndalo de tot lo món. Però mireu com Nostre Señor o fa en un instant y sinse desgràcia ninguna, y per a perfeccionar la obra perquè les de Déu totes són perfectes pasà la corona al cap heroic del nostre amantíssim Fernando per mix de la renúncia voluntària de son pare. Es dir, extengué la segua mà poderosa y féu-me en terra a Godoy, desvaratat el viache a la Amèrica y colocat en lo trono Fernando. *Extendisti manum tuam et devoravit eos terra. Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti.*

Respira ya España megua, alegra't, regocija't en lo teu Señor magnífic, obrador de maravelles, Pués t'a tret tan feliçment de este intrincat laberinto, y confia sempre que et va a traure també bé dels altres que et prepara el seu enemic y teu Napoleon. No et descuides un punt, no t'adorgues més, obri bé els ulls, mira que el tirano porta contra tu totes les maquinacions del diable, per a pillar-te y esclavitzar-te més, perquè li has desvaratat en un instant el pla que li ha costat tants mesos de estudi y tenint sempre davant el teu mapa. Ha! com ell no ha contat en lo poder de Déu per a ninguna empresa, no està acostumat a estos colps, persuadid de que en la terra no se li pot resistir ningú, mira als teus fills com indignes de perdó, perquè se li han oposat, y decreta el seu extermini o esclavitut a tota costa, encara que per a conseguir-o, siga menester atropellar totes les lleis humanes, perquè divines no les reconeix, y hacha de morir en el empeño micha Fransa. En efecte, qui podrà explicar la ràbia, encono y sobèrbia que prengué quant recibí el avís del suceso de Aranjuez? Ell creent que totala família real de España navegaba ya vent en popa cap a les Índies, sa anaba acostant a d'ella y estava dins quant veu a í que recibix el avís de Murat de que tot s'a habia fallat, Carlos sinse corona, Godoy pres, Fernando Rey, tan aclamat del poble, que no habia vist encara chent tan amant del seu soberano com la espanyola, dos-ents mil cors plorant de alegria l'an acompanyat a la cort, yo u ha vist. Estem pasmat, asombrats de veure asò; en fi, és menester mudar ya de idea per a esta conquista. Què furor tan maldito! Què ràbia tan enconada contra España! Al instant pensa, discurrir, reflexiona, unes idees van, atres tornen, a lo últim resol el desterro a Fransa de totes les persones reals, per a fer que allí renunciem totes a la corona en ell, y si els espanyols no volen pasar per asò u acabarà el canó, el sable y la bayoneta. Que vullguen, que no vullguen ell ha ser señor de España, els seus irresistibles exèrcits que estan apoderats de Madrid y de atres places conquistaran sinse remei lo que no puga el engañ y la mentira. Així u resol y determina en los seus decrets irrevocables, com ell diu; però de quins mixs tan baixos, tan indignes es val per a conseguir-o? Ningun presidari de galeres es capàs de pensar y obrar tan baixament com este baixíssim emperador, afronte de la Fransa y de tots los hòmens, producte miserable de la Isla de Còrcega, ruïna y desolació de tota la naturalea humana. Què colecció de mentires tan escandaloses! Què multitud de perfídies sinse exemplar en la història dels reys més paganos! Ya pués té allà al nostre inocentíssim Abel, tret com aquell de la segua casa en engañs per a llevar-li la corona, y si Déu li dóna una llicència també la vida. Quin atre rasgo del poder de Nostre Señor! Fernando se li presenta com un hèroe en tota la grandea y machestad de un Rey a qui la fe cathòlica ha adornat de una fortalea santa, de un valor heroic, desconegut per aquell mónstruo. Li tirà encara la segua perfídia orichinal, es queixà amargament de que el hacha engañat en capa de amic y es nega absolutament a renunciar una corona que ha recibit de Déu només, per haber-lo fet fill de Carlos Quart. Ha! bé m'o dien els meus vasalls de Victòria que no em fiara de tu ni entrara en Fransa, que me engañàbeu. Millor, millor conegueren les tegües intencions els llauradors y artesans del meu reyne que no els que són o es tenen per hòmens grans. Així rebat al tirano este rey magnífic y fa veure el poder del Señor en la segua serenitat, a vista de tanta guàrdia francesa y judaica que li posen, per a aterrar-lo y obligar-lo a renunciar; mes tot en va. *Dux fuisti in misericordia tua...*

Ara, quin home racional podrà atinar els mixs que pren Napoleon per a conseguir-o? Asombra't naturalea humana que vas a veure una cosa que no has vist encara! Fieres de les montañes que despedacen als hòmens, veniu, veniu a dependre de una dona una ferocitat tan cruel, tan atròs, que no se encontra en vosatros ni en

ningun tigre de Hircània. Què cosa més asombrosa! Bolguera pasar-la en silenci a no estar impresa ya en Madrid de orde de la Junta Suprema de España, a no haber-la presenciada un ministre tan fiel y tan íntegro com el señor Ceballos. Napoleon, pués, pretén ara que Carlos y Lluïsa, pares de Fernando siguen els instruments de la ruïna d'este, per asò els cridà, per asò els fa pasar a Bayona. O ciutat execrabilíssima! Encara que dins de les tegües muralles no se haguera fet atra monstruositat que esta, devien els espanyòls arrasar-te y sembrar-te de sal, per a que nunca may alimentares a ningun vivient, habent alimentat vívora tan ponzoñosa! O, triumfa, triumfa Napoleon sobre tot lo més sagrat que reconeix la naturalea, que este triunfo no te donarà may dret ningú a la corona de España. No, no bullc referir-o, ni explicar-me més, me horrorise sols en pensar-o. Un fill tan excelent, tan bo, tan virtuos com Fernando sen tratat per sa mare a la presència del emperador y de Godoy com podia a un vasall el més...! Callem. Y Fernando, oint asò, encara pot estar de peus, encara respira, encara viu? Yo no sé, pués, quina cosa és més asombrosa, si la primera o la segona, perquè si la primera és horriblement orichinal, la segona és una marabella, un milacre, un portent del poder de Déu que a soles o pot fer, perquè està la segua dreta extesa ya des de el principi per a defendre a Fernando de tots los perills de mort, per a ser el capità d'ell y de tota la segua fidelíssima nació. *Dux fuisti in misericordia tua populum quem redemisti.*

De af és que encara que el nostre inocent rey és veu entregat a una guàrdia de judíos y conduit pres a lo interior de la Fransa d'orde del tirano, li conservà el señor la vida, el valor, la fortalea y pot sobreviure a tanta desgràcia, capàs cada una de elles de arrancar-lo del món. El mònstruo està ufà y soberviós pués ha lograt quant podia desichar de Carlos y Lluïsa, té ya totes les renunciés y cesions a son favor, nules com se suposa per totes les lleys, mes no importa. Mira ya baix dels seus peus a tota la España carregada de cadenes y suceïta enterament a la segua voluntad. Què horror! Què apreto tan gran! Què nou laberinto este més intrincat que el primer! Com se desenredareu ara espanyòls de estos grandíssims perills de quedar esclaus? De teules en aball no y.a remei, y sinó ixca el home més valerós, més cathòlic, més instruït de tota España y vecham si li la llevarà de les mans a Napoleon. Ara és, pués, quant entra Déu que escomensà la obra a proseguir-la; ell és el amo de tot y de tots els cors dels hòmens a la segua disposició. Ell a soles pot fer que doze millons de ànimes bullguen totes una mateixa cosa y es mogüen a un tems y per un mateix fi com de fet o practica. *Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti.*

Sí, señors, estes renunciés publicades en los papers ministerials de España són un tro espantós que es fa oir de tots los cantons de ella y desperta a tots del letargo profundíssim en què estaben, y mireu ya desvarat el segon pla del Tirano per a esclavizar-nos. Elles, son un rayo velosíssim que corre furiosament des de levant a ponent, des de el septentrió al mix dia, y tocant en lo més interior del cor dels espanyòls els ferix tan vivament que no respiren ya sinó flames, estragos y ruïnes contra Napoleon y tota la gavella de asesinos. Corren tots com a lleons furiosos a buscar armes, a allistar-se en les vanderes y a derrocar els caps dels pèrfidos enemics. Què asombro!, què prodichi!, què portent! En quin reyne, en quina província del món s'a vist una revolució com esta, tots a una, tots a morir o véncer, tots hasta que no quede sombra de francesos, hasta que vinga Fernando en tot el esplendor y glòria? Desengañeu-se, sols Déu y la segua santíssima fe poden fer-o asò.

Esta és una proba irrefragable del seu especial amor, de la segua omnipotent protecció sobre nosatros. *Extendisti manum tuam et devoravit eos terra.* Que no y.a més que parar-li cara a un mònstruo tan victoriós que té dins de la nostra casa tants exèrcits, uns hòmens que may han vist armes, ni les han manejades, ni les tenen apunt? Ha! que sols la Relichó de Jesu-christ pot fer esta marabella, este milacre tan gran! De af és que ni el veure tants mils de francesos en lo cor y centro de España, apoderats de tot y del govern, ni el veure les plazas fronterises que son les claus de ella, també en poder de ells, ni el tindre la flor de la nostra tropa allà en lo Norte esclava dels seus exèrcits, ni el encontrar-se tots o casi tots sinse armes, sinse municions, sinse dinés; ninguna, ninguna cosa de estes pot detindre el ímpetu gloriós que dóna la fe als nostres espanyòls. Tot o vens ella, de tot triumfa y els conduïx per damunt de tans impossibles, de dificultats tan insuperables en lo humà, al cam de la glòria, a un triunfo el més complet, a una victòria la més gloriosa. *Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti.*

Retirad, retirad ya sabiduria humana estes maravelles no cagüen en los teus càlculos, són molt curtes les tegües llums per a apear estos arcands del poder de Déu y de lo que sab fer la segua dreta poderosíssima a favor de aquells que encara que pecadors ni han reconegut ni volen reconéixer may atra creència, atra rellichó que la de Jesucrist, ni han tingut ni bolen tindre may rey ningú que no siga perfectament cathòlic, perfecte defensor de la Yglésia, perfecte seguidor de les lleys del cristianisme, que no permeta en tota España viure a ningun hereche, a ningun pagà, a ningun chentil. Y ya que han tengut la dicha de lograr-o tot asò en la augusta persona del gran Fernando moriran primer tots que en reconeguen a altre; moriran primer tots en la defensa

de la segua fe, de la segua pàtria, dels seus drets, perquè miren al Señor empenyat ya a favor de ells, en maravelles les més prodichoses. *Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti.*

Què transportació tan dolça experimenta el meu cor al considerar atentament esta santíssima revolució! Les persones que es tenen per més sabudes la miren com un disbarat el més gran que poden fer els espanyols y es consideren ya esclaus de Napoleon en el instant que mourà el seus exèrcits de Madrid contra les províncies. Ha! què poca fe! què poc coneiximent de les obres de Déu! Qui obrí els ulls a esta nació? Qui escomensà esta revolució? Qui la proseguí? Déu nostre señor y ningú més com au vist clarament. Pués si Déu és el autor de ella o habrà fet per a deixar-nos a lo millor en lo fanc, per a que es burlara més de ell y de nosatros al gran loco Napoleon? Asò sí que és disbarat gran el pensar-o, asò sí que és majaderia gran! Nunca u ha fet el Señor així, may, y o faria ara? Chireu, chireu els ulls devés eixos camps de Andalucia y voreu si nos ha abandonat, voreu les maravelles del nostre invencible capità, com se multipliquen unes sobre atres. Ea, ya han eixit els francesos de Madrid portant el millor general que tenen per a acometre y conquistar aquella província. Ya la sabiduria humana tremola, es pasma, se horroriza, y mira damunt del coll, les argolles y les cadenes de una llastimosa esclavitud, y per a més confirmar-se véu que els nostres jefes no podien dispondre pichor la batalla de lo que la han dispost en Baylén. Sí, yo dic pués que per a anar a cor el Señor, devia susuir així per a que fera veure clarament que si es conseguia el triunfo si li deuria a d'ell tot, y no a les disposicions y sabiduria dels nostres generals. De fet, allí se ensayen els paisans espanyols, que ayir deixaven el llegó y la aixada, y prengueren les armes, se ensayen fent rendir la espasa en lo camp de batalla a Dupont y als seus invencibles tots, después de haber-ne despachat al infern alguns mils. Què os pareix? Ha escomensat Déu la revolució per a deixar-nos a lo millor? No, ans bé, des de el principi va dabant de les nostres tropes donant-lis tantes victòries com pasos peguen. *Dux fuisti in misericordia populo quem redemisti.*

València fidelíssima! Inmortal Saragosa! Preveniú-se ya que atres dos exèrcits, governats per generals valerosos y experimentats acaminen ya a conquistar-os o asolar-os irremisiblement! Però quines prevencions han de fer sinó saben que tenen tals enemics, hasta que ya casi els tenen damunt, y no y.a dins de elles ni un soldat! Serà acàs suficient defensa una miserable tàpia bella contra una chent que ha conquistat les places més fortificades de la Europa? Podrà resistir-li una chent sinse disciplina, sinse tàctica militar y que may molts ni encara han tengut un fusil en les mans? O poder irresistible del gran Déu de Israel! Así, así és a on entra a obrar la segua mà poderosíssima! Así que els hòmens no encontren remei ningú le encontrà Deú, fent clamar als chics innocents "guerra, guerra, no y.a que entregar-se"; al instant se inflamen tots, corren a les muralles com a lleons y obliguen a una fuchida vergoñosa a aquells tan valerosos conquistadors de la Europa. Què asombro! Què prodichi tan gran! Digam pués sinse recel ningú que en el principi, en el mix, y en lo fi de esta resolució santíssima ha extés Déu la segua poderosa mà, per a sepultar así en España a Napoleon y als seus seguidors, vengar els molts agravis que ha recibit de ells y els nostres traydors y donar-li a la nació espanyola unes proves claríssimes del seu especial cariño y protecció sobre totes les nacions del món. *Extendisti manum tuam et devoravit eos terra; Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti.*

Sí, clementíssim Señor, així o confesem postrats als vostres peus y reconeguts, qui si no vós podia traure-nos felizment de tants laberintos, de tants perills, de tants llazos diabòlics, com nos ha posat el vostre gran enemic Napoleon, per a esclavizar-nos, per a robar-nos la choya més preciosa que tenim que és la vostra Santíssima Fe? Qui si no vós podia moure a un tems totes les províncies de España, animar-les, esforzar-les, per a que se oposaren a les maldites maquinacions de eixe monstruo, y no es deixaren engañar de les segues astúcies? Qui si no vós podia desvaratar a tantes y tantes trahicions, com han fraguat els mateixos espanyols per a que el tirano lograra pronte el carregar-nos de grillos y de cadenes, a tot lo seu plaer. Qui si no vós podia obrir-nos els ulls, despertar-nos del letargo en què estàbem sumits, per a que coneguérem que la verdadera causa de tantes calamitats era el haber-nos separat de la observància dels vostres sants manaments, que procuràrem aplacar la vostra ira contra nosatros? Qui si no vós podia causar tantes iluistríssimes conversions en España, sols a la vista dels enemics, que podem dir que en València a soles, féu més efecte el general Monecy que cent predicadors? Y quant més prontes señor haguereu alsat la mà y haguereu acabat en lo enemic si tots los espanyols hagueren fet asò des de el primer día y hagueren continuat de tot cor la segua conversió?

